

גליון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וישב - הנוכה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2024

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת וישב - חנוכה

אמונה

- ג. הגזירה אמת והחריצות שקר - ריבוי ההשתדלות לריק ולחינם.....
- ז. ויהי ה' את יוסף - ע"י האמונה זכה להיות איש מצליח.....
- ח. ויהי שם בבית הסוהר - קבלת הנהגת הבורא גם בבית הסוהר.....

עמידה בנסיונות

- ט. וינס ויצא החוצה - דרכי ההתגברות על היצר.....
- יב. איננו גדול בבית הזה - יחשיב את עצמו כ'גדול' ואז יעמוד בקשרי המלחמה.....

בין אדם לחברו

- יד. לך נא ראה שלום אחיך - בגנות המחלוקת ומעלת השלום והאחדות.....

חנוכה

- יז. והכינו את אשר יביאו - ההכנה לימי החנוכה הממשמשים ובאים.....
- יט. להדליק - 'להדליק' את עצמו בעת ההכנה ובעת ההדלקה.....
- כד. מאי חנוכה - מהות תוקף הארת הנס בימי חנוכה.....
- כו. לעד קיימת - הארה נפלאה המתגלית בהדלקת נרות גם היום.....
- כז. מעוז צור ישועתי - שפע רב בחנוכה וביותר בעת ההדלקה.....

הודאה לה'

- לג. הודו לה' כי טוב - ועי"ז נזכה ל'כי לעולם חסדו'.....

אך נוכל לומר על דרך מוסר, דהנה באורייתא אסתכל קוב"ה וברא עלמא (זח"א ה.) היינו בכ"ב אתוון, ועיקר בריאת העולם היה בשביל החסד והרחמים, להשפיע חסדים ורחמים על כל ישראל, כמו שאמר הכתוב (תהלים פט ג) עולם חסד יבנה.

ודבר הגורם לשפע חסד ורחמים, כשאדם מדבק את עצמו לבחינת חסד, ומרחם על הבריות זה גורם להמשיך בחינת חסד ורחמים על כל ישראל, כמאמר הגמרא (שבת קנא.) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. והנה איתא בזוהר הקדוש (זח"ב כא.) שמזה שמושה רבינו ע"ה היה רועה את צאן יתרו והיה מרחם עליהם, גרם להמשיך חסדים ורחמים על כל ישראל, ומזה היה דוד זוכה לבחינת מלכות כמאמר הכתוב (תהלים עח ע) ויקחהו ממכלאת צאן מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו כו'

(בת עין, פרשת וישב ד"ה וילכו אחיו לרעות)

פרשת וישב - הנוכה

הגזירה אמת והחריצות שקר - ריבוי ההשתדלות לריק ולחנם
בפרשתן (לו טו), 'וימצאהו איש תועה בשדה', כתב
 הרמב"ן בהאי לישנא. 'ולהודיענו עוד, כי
 הגזירה אמת (מה שגור וקצב הקב"ה על האדם כן יקום ויהיה)
 והחריצות (ריבוי ההשתדלות) שקר^א, (וראייה מכאן) כי זימן

לו הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם. ולזה
 נתכוונו רבותינו (בר"ר פד יד) באמרם כי ה'איש' האלה
 (וימצאהו 'איש', וישאלהו 'האיש', ויאמר 'האיש') הם 'מלאכים',
 שלא על חנם היה כל הסיפור הזה, להודיענו כי עצת
 ה' היא תקום, עב"ל.

א. מעשה נפלא שמענו מאת הרה"ח רבי שמואל אייזנשטט שליט"א מעיה"ק ירושלים (אשר היה מעורב בהשתלשלות
 המעשה). זה עתה במוצש"ק פר' תולדות, אדר"ח כסליו תשפ"ה נלב"ע הגאון רבי ישראל יעקב ווייספיש זצ"ל,
 הוא הגבר אשר הקים עולה של תורה ותשובה בשכונת קריית מנחם - עיר גנים בירושלים ת"ו, שם נשלח לפני יותר
 משישים שנה ע"י גדולי הדור לכהן ברבנות, בהכירים את גדלותו ומידותיו התרומיות ואשר יש בו רוח להלך כנגד
 כל איש ואיש, לקרב לב אחינו הרחוקים ולהאיר נשמתם באור התורה ומצוות.

בשנת תשל"ט נפטרה עליו הרבנית ע"ה בדמי ימיה, והקים על שמה מוסדות 'אהל מלכה', וגולת הכותרת היא
 ייסוד כולל לאברכים מופלגים, אשר בסיום 'סדר' לימודם יוצאים המה למסור שיעורי תורה ודרשות חיזוק ברחבי
 השכונה, להטעים לרחוקים מנועים ה'. לימינו ניצב גיסו הרב החסיד המפואר רבי חיים שאול אייזנשטט זצ"ל, מיקירי
 קרתא דשופרייא, שנטל על עצמו לכתת רגליו לארבע כנפות הארץ כפשוטו ממש, מתוך מטרה עילאית להרבות
 כבוד שמים.

הנהלת העיר העמידה לו קראוון רחב עבור הכולל ובית הכנסת, ושימש כמרכז להפצת תורה במשך כעשרים
 וחמש שנים. אך ברבות ימים ושנים החל הקראוון לגלות סימני זקנה... כאשר בכותלי הבית נפערו חורים גדולים,
 הגשמים נכנסו דרך הגג, ואף חתולים החלו למצוא בו מחסה... לא נשאר הרבה ברירות עד שגמר הרה"ג רבי ישראל
 יעקב זצ"ל בדעתו, לבנות בניין כראוי וכנכון, אף השיג אישורי בנייה והכין תוכניות, רק דבר אחד היה חסר - כסף,
 ממון ודמים... גיסו רבי חיים שאול ניסה במסעותיו לעבר הים לפתוח את לב הגבירים שיואלו לפתוח כיסם וידם,
 אך לדאבון ליבו לא הצליח במשימת הקודש שעליו, וככה נמשכו הדברים קרוב לשנה.

ככל שנמשך הזמן דאב הרב ווייספיש מאוד על המצב באמרו שיש בזה משום חילול השם, בראותי כל עיר על
 תילה בנויה ועיר האלוקים מושפלת עד שאול תחתיה... ואף אמר שזה 'עולה' לו בבריאות גופו, עד שבערב ראש
 השנה אמר לבניו, הנה קרב ובא יום ראש השנה, שכל עניינו גילוי מלכותו ית' בעולם וריבוי כבוד שמים, והנני
 הולך להשקיע כוחותיי בתפילה, 'ובכן יתקדש שמך ה' אלוקינו על כל מעשיך'... 'ובכן תן כבוד'... למען יתגדל
 ויתקדש שמיא רבא, ויקום הבניין לשם ולתפארת.

והנה בצום גדליה לעת ערב הלך הרב ר' חיים שאול מביתו ברחוב פישל פנת עזרא בירושלים לעבר ביהמ"ד
 הסמוך 'הר צבי' להתפלל מנחה ביחד עם בנו ר' שמואל שיבדלחט"א, והנה מצא שבביהמ"ד המרכזי עומדים כבר
 באמצע 'קריאת התורה', אמר רח"ש לבנו, ברצוני להתפלל במניין מרישא ועד סיפא, הלכו לחדר הסמוך שם עמדו
 כבר באמצע תפילת הלחש, ואילו בחדר השלישי נשמע קול הש"ץ כשהוא חוזר על התפילה, אמר רח"ש הבה
 נמתין עוד כמה רגעים עד שהם יסיימו את התפילה, ויתכנסו מניין אנשים ויתחילו את התפילה, נענה לו בנו, אולי
 נלך לביהמ"ד לעלוב השוכן בסמיכות מקום, ומן הסתם שם עדיין לא התחילו, והלכו לשם אך גם שם כבר התחילו
 לקרוא בתורה... ושבו על עקבותיהם לחזור ל'הר צבי'.

עוד הם פוסעים לשם והנה זוג זקנים לקראתם, פשוטים ותמימים, והם אומרים בית הכנסת, בית הכנסת, חשבו
 רח"ש ובנו שמן הסתם שואלים הם היכן נמצא בית הכנסת והראו להם על 'הר צבי', אך הם חזרו ואמרו כסף...
 בית הכנסת... והיה נראה שברצונם להגיע לביהכנ"ס לזכות את הרבים במצוות צדקה... מיד הוציא רח"ש סכום כסף

באר הפרשה - פרשת וישג - הנוכה

והיינו, שלא יועיל לאדם שום השתדלות והשתדלות הפרנסה, כמו שאנו אומרים 'כי הוא א-ל זן ומפרנס בכדי לשנות ממה שנגזר עליו', בפרט בענין לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא' - מקרני ראמים

מכיסו על מנת לתת להם, אלא שהם הסבירו יותר בשפה רצוצה שברצונם לתרום לבניין בית הכנסת ומחפשים המה היכן יתנו נדבתם ההגונה... מיד אמר להם רח"ש הגעתם לאיש הנכון...

אחר מנחה נכנס עימם לשיחה ארוכה, והם סיפרו לו, שהינם עריריים ל"ע, וכל שנותיו עבד האיש בחברת 'סולל בונה' בסלילת כבישים, והיא שימשה כתופרת, וכל ימיהם חסכו פרוטה לפרטה בכדי להקים לעצמם יד ושם טוב מבנים ובנות ולבנות בכספם בית הכנסת לזכותם, וכבר הגיעה השעה בטרם... ונצטבר באמתחתם סכום הגון ביותר, והחליטו היום בבוקר לצאת לחפש אחר מי שרוצה להקים ביהכ"ס ועד עכשיו לא מצאו 'משום מה', וככה כתנו רגליהם ממקום מגוריהם סמוך ונראה לבית החולים 'שערי צדק' עד רחוב צפניה... שהוא מריק אדיר ווגדול, החל רח"ש לספר להם אודות מרכז התורה של גיסו הרב ווייספיש, ונודע כי הם שמעו עליו לטובה כי הרב החזיר אחד ממשפחתם בתשובה... ונתרצו לתרום את כל הוצאות בניית הבניין, והלכו לעורך דין (לוי"ה) לערוך הסכם עם כל הפרטים, ובסופו של דבר אף הוסיפו לתרום ספר תורה.

והנה מלבד עצם נפלאות ההשגחה הפרטית, היאך שהקב"ה מנהל עולמו ומסבב כל הסיבות שהם יגיעו ממרחקים עד לרחוב צפניה, לפגוש בדיוק במי שמחפש אחר תורם לבניין... הרי יש לנו להתבונן עוד בכמה וכמה 'מוסר השכל' שיש להוציא ממעשה נפלא זה, ותן לחכם ויחכם עוד.

מִן הַבַּאֲר

נוראות כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בפירושו על התורה (לז יג), כי מתחילה שמר יעקב לבל יימצא יוסף עם אחיו לבדם אחר שידע כי שונאים הם אותו, ומי יודע... ומכל מקום 'אין עצה ואין תבונה כנגד ה', כי בהגיע העת שהועידו מן השמים למכירתו הרי הוא נשלח למקומו ע"י יעקב אבינו בעצמו, שאמר לו 'לך נא ראה את שלום אחיך', ומזה נתגלגל דבר המכירה למצרים.

א. אתה הראית לדעת כיצד 'החריצות שקר'... אין שום שייכות בין ההשתדלות לתוצאה... הנה רח"ש הסתובב בכל קצווי תבל והעלה חרס בידיו, אולם הישועה הגיעה אליו בהיסח הדעת ובהישג יד... והן אמנם שמחובת האדם לעשות השתדלות, ואף כאן גופא אילו רח"ש לא היה עוסק בחיפוש אחר נדיבי עם הרי לא היה מציע להם לתרום את הבניין, אך למעשה הגיע אליו מבוקשו ממקום אחר ובלי יגיעה... ה'קצירה' לא היתה מחמת ה'זריעה'...

ב. בא וראה כוחה של תפילה בציבור, אילו לא היה רח"ש מקפיד להתפלל במניין מתחילת התפילה, אלא היה נשאר להתפלל בביהמ"ד המרכזי, או אפילו אם היה מחליט לאחר שכבר הלך ל'לעלוב' שכבר השקיע כוחות הרבה בחיפוש אחר מניין וניתן 'לוותר'... הרי לא היה פוגש אותם מעולם... ורק מאחר שהלך במסירות ובתמימות וטרח למצוא מניין שעדיין לא התחיל - זכה שמן השמים ימצאו לו אותם אנשים וימצא את מבוקשו.

וגם זה שייך לעניין ההשתדלות, כי פעמים הרבה נדמה לאדם שאם יוותר על תפילה במניין, או שיתפלל 'למחצה', לשליש, לרביע'... אזי ירוויח יותר... אך האמת היא שהשתדלות מטורפת אינה בכלל חיוב השתדלות, ו'אין אדם שומע לי ומפסיד', ואדרבה כל מה שקיבל היה דייקא מחמת ההקפדה להתפלל בציבור 'בלי חכמות'...

ג. עמוד והתבונן בכוחה של תפילה, הנה הגאון רבי ישראל יעקב הנ"ל התפלל מעומק ליבו בר"ה על כבוד שמים, וכבר למחרת בצום גדליה נתמלאו משאלות לבבו, להודיע כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו לשמוע קול תפילתו, ובפרט כאשר האדם מתפלל למען כבוד שמו ית'.

ד. צא ולמד כיצד אי אפשר בלא תפילה, שהרי זה רבות בשנים זקנים אלו חוסכים ממון, ברצונם להקים בית הכנסת על שמם, אך עדיין היה חסר תפילה, וברגע שהרב ווייספיש התפלל וזעק, מיד הזמין הקב"ה את התורמים למקום הנכון...

ב. רמז נאה אמרו ב'מסורה' שהביא ה'בעל הטורים' בפר' וישלח (לב יז) שמצינו ב' פעמים בתנ"ך תיבת 'רוח'. א. כאשר שלח יעקב את המלאכים שיביאו 'דורון' לעשו אמר להם 'רוח תשימו בין עדר ובין עדר'. ב. מרדכי אמר

שמרמו לאלו המהלכים בשווקים וברחובות לתור אחר הפרנסה, וכה אומר להם התנא, דעו נא, האף אומנם שנצטוויתם על 'השתדלות' מ"מ יש לכם ללמוד מהניסים שאירעו בימים אלו, שפך שמן אחד שלא היה בו סיפוק אלא כדי הדלקת יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונת ימים, הרי לך שהכל תלוי במוצא פי ה', וברצותו ישלח ברבה אף במועט. מעתה יש לכם להבין ולהשכיל, שלא כל המרבה בסחורה יעלה ויבוא לבמתי העושר והאושר על בן 'תכלה רגל מן השוק', הפסיקו לכתת את 'רגליכם' יומם ולילה 'בשווקים' וברחובות, בחיפוש אחר הפרנסה, כי הכל מאת הבורא אחד המרבה ואחד

ועד ביצי כינים, ואין הברכה והשפע תלויים כלל במעשי ידי אדם, א"כ מדוע ייגע לריק, הרי ריבוי השתדלות לא תגדיל קצבתו, כדכתיב (שמות טו יח) 'ולא העדיף המרבה, והממעיט לא החסיר'².

וזן מצינו ב'סוגיא דחנוכה' (שבת כא:), 'נר חנוכה, מצוותה משתשקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק', ולכאורה צ"ב מדוע לא אמרו 'שיעורו עד מחצית השעה' כשאר שיעורי חז"ל, שהרי לא מצאנו בכל התורה 'שיעור' מעין זה, לתלות ההלכה ברגלי עוברי הרכים. ומבאר הרה"ק הרמ"ל מסאסוב זי"ע (משנת הרמ"ל ס"פ וישב),

לאסתר המלכה שאם לא תיכנס למלך אחשוורוש לבקש על עמה אזי 'רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר' (אסתר ד יד). ואפשר לומר שנרמז כאן, שיעקב עסק בהשתדלות כפי המוטל עליו לשלוח דורון לעשו, ולא עוד אלא שעשה ההשתדלות כמנהג המשתדלים באופן הכי טוב וראוי, שלכן שם רוח בין עדר ובין עדר, כדי להשביע עינו של אותו רשע, ולהביא לידי התפעלות מריבוי הדורון (רש"י שם), אך בד בבד עם פעולותיו השריש בעצמו ובשליחיו לבל תכנס בהם מחשבת אוון כאילו ה'השתדלות' יש בידה להועיל משהו, אלא אמר להם 'רוח תשימו' לזכור ולהזכיר, ש'רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר', שכן ה'תוצאה' - הרוח והצלה אין להם שום שייכות לפעולת ההשתדלות, אלא הם באים מ'מקום אחר' לגמרי...

וכמו שרימזו בלשון הגמ' (חולין ז.) 'נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר', כיו"ב, האדם משתדל במקום אחד, אך 'אכילתו' היא מצד אחר כלל... ושלא לפי מעשיו או השתדלותו.

ג. ידוע המעשה על ר' אייזיק יעקלס (בן ר' יעקב) אשר התגורר בקראקא (נלב"ע בשנת ת"ג) והיה עני מרוד, בלילה אחד חלם חלום בו 'נתגלה' לו כי מתחת הגשר הגדול המוביל לעיר טמון אוצר גדול, ויהי בבוקר ותפעם רוחו והלך למצוא את ה'עשירות' המיועדת עבורו, והחל לחפור שם, עד שניגש אליו מפקד חיל המלך ושאל למעשיו, והשיב לו בכנות ובתמימות כי מחפש הוא אחר המטמון וכפי שהראוהו מן השמים... החל המפקד לשחוק עליו באומרו, אף אני חלום חלמתי שמתחת התנור בבית יהודי בשם 'אייזיק יעקלס' מסתתר אוצרות זהב וכסף, וכי נדמה לך שאלך לחפש שם, והרי החלומות שוא ידברון. נדהם ר' אייזיק ולא גילה לו כי הוא הוא 'בעל הדבר', שב לביתו והחל לעקור את התנור ועד מהרה מצא שם אוצרות מלכים אשר מהם נתעשר ונעשה לגביר אדיר (ומהכסף בנה בית הכנסת גדול על שמו, הנקרא 'אייזיק שול'). וצדיקי הדורות דרשו מעשה זה כמין חומר ללמוד ממנו בדרכי עבודת השי"ת. ולענייננו יאמר גם כזאת, פעמים הרבה שאדם 'חולם' שה'אוצר' נמצא במקום אחר, ומתייגע הרבה להגשים חלומותיו, אך לבסוף מתברר לו כי 'האוצר' נמצא אצלו בבית... כי מה שנקצב על האדם יגיע אליו אף בלא ריבוי ההשתדלות והטרחה היתירה, אם כן 'שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים'...

ד. דבר זה אף נרמז במנהג ישראל קדושים לשחק ביומי דחנוכה ב'דרייד"ל' (סביבון), לרמז לן, שאין דבר נעשה כאן בעולם ללא שיכריזו עליו מלעילא - כמו שאי אפשר לאדם להחליט האם ה'דרייד"ל' יפול לצד אות ה' או ש' וכו', ואף אם יסובב את הדרייד"ל בכל כוחו, ובכל ה'נערווען' (עצבים), גם לא יועיל לו דבר, ורק דבר אחד 'ירוויח', שיצטרך הדרייד"ל להסתובב עוד סיבובים רבים, בכדי להגיע אל מקומו הנגזר עליו, כך הוא לדידן, אין ביד האדם לשנות אפילו כמלא נימא את מה שנגזר עליו, וכל הריבוי בהשתדלות רק יגרמו לו שיסתובב עוד סיבובים רבים עדי בואו אל המנוחה ואל הנחלה.

ואף שבוודאי מחויב האדם לעשות 'השתדלות', וכדכתיב 'וברכתיך בכל אשר תעשה', ואף גם זאת נרמז ב'דרייד"ל' שאם לא יתחיל לסובב אותו אזי יהיה הדרייד"ל כאבן דומם בלי שום תנועה... אך מכל מקום המרבה ב'סיבובים' לא ירוויח מאומה, אין לו לאדם אלא לעשות את המוטל עליו, ותו לא מידי... ומשם והלאה יניחנו להתגלגל בידי שמים.

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

נדרשת כוונת הלב [וכמו שנפסק בשו"ע (או"ח סי' צה ס"א) 'ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפילתו'], ואף בעסקי האדם לפרנסתו במשאו ומתנו זקוק הוא לישוב הדעת, וכלשונו שלא יהיה משוקע בעסק המשא ומתן ובהול על ממונו ואין להעשיר, רק בישוב הדעת, לדעת 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך' (דה"א א' כט יד) ולהיות סומך ובוטח באמונה ובטחון בהש"ת, ועל כך אמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"ב) 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ', כלומר שגם ה'דרך ארץ' והנהגת העולם בעסקי הפרנסה הם בדרך התורה והאמונה, ועי"ז זוכה לסייעתא דשמיא ולהצלחה. לעומת זאת, המשוקע בהבלי העולם בעסקי הפרנסה, ונושא ונותן מתוך בהילות להרוויח ומתוך בלבול הדעת

הממעיט, ובידיעה זו תבלה רגל (כלומר השתדלות יתירה) מן השוקי".

ובה רימו הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע בהאמור בריש פרשתן (לו א-ב) 'וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, אלה תולדות יעקב' וגו', ופירש רש"י, 'ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב' וכו', וצריך לבאר סמיכות ב' הפסוקים ושייכותם זה לזה, שלכאורה מה עניין וישב יעקב למה שנאמר אח"כ אלה תולדות יעקב.

ומבאר ה'דברי ישראל', כי הנה לכל עניין ועניין נצרך 'ישוב הדעת', הן לעסק לימוד התורה [וכמו שאמרו (מגילה כח): 'שמעתא בעא צילותא'] וכן לתפילה

ה. ובה רמזו בעלי מוסר לבאר בדבר היוונים הכופרים שאמרו לבני ישראל, כדאיתא במדרש (בר"ר ב ד) 'וחושך על פני תהום' - זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל. שבאותם הימים הייתה עיקר פרנסתם בעבודת השדה באה מהשור, כי עמו היו חורשים, דשים את התבואה הגדילה וכו' ומשם מביאים הביתה את הפרנסה, ובאו בני ישראל לאמר שגם הנעשה ע"י השור בידי הקב"ה הוא, וזה היה למורת רוחם של היוונים, שרצו לנתק את בני ישראל מהתקשרותם לבורא בענייני גשמיות ופרנסה, רק לחשוב בכל עת 'כוחי ועוצם ידי', לכן אמרו לבני ישראל, אכן ה'יו אומרים שהקב"ה ברא עולמו, אבל אל לכם לומר שגם מעשי השור מעשי אלוקים המה... ובני ישראל לא אבו להסכים להם והכריזו כי גם זה הוא חלק ממעשי אלוקי ישראל, כי הוא עושה הכל ולא השור.

ו. וכבר אמרו, על הפסוק (תהילים קכח ב) 'יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך', שדווקא אמרו יגיע כפיך ולא יגיע ראשך, לומר לנו שכל השתדלותנו תהא רק 'בידים', אבל זכור נזכור ב'מח שבראש' שלא 'מעשי הידים' מפרנסים את האדם, אלא לשעבד את ה'ראש' לאבינו שבשמים באמונה וביטחון.

אמרו המושלים, משל ל'רוכל' שהיו כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו משוקעים בעסקי פרנסתו, באחד הימים, חבש כדרכו על ראשו כובע קש גדול, יצא לרחובה של עיר כשהוא טעון שקים מלאים בסחורה על כתיפיו, בעודו מהלך החל לחשב בעצמו, הנה לשתי ידיי הנני נצרך לצורך פרנסתי, כדי לשאת בהם את משא ה'סחורה', כמו כן ה'רגלים' נצרכות לי שהרי בהם מהלך אני בשווקים וברחובות, ואף את 'הגב והכתפיים' צריך אני - להיות לי עזר ואחיסמך בנשיאת הסלים, אבל על זאת אתמהה לשם מה נצרך אנכי ל'ראש' וכי מה נותן הוא לי ומה מוסיף הוא לפרנסתי, (כי מרוב שהיה שקוע בעסק הפרנסה, לא עלתה על דעתו כלל שיש לכל אברי האדם תכלית חוץ מתכלית ה'פרנסה'), וכך 'העמיק' במחשבותיו עד שמצא נוחם לנפשו - ובסייעתא דשמיא נתישבה 'תמיהתו', שאת הראש הוא נצרך בכדי לחבוש עליו את 'כובע הקש' הגדול להציל על הסחורה מפני קרני השמש, ואם לא היה לו 'ראש' על מה היה משים את הכובע...

מחובת האדם בעולמו, להתבונן היטב, האם שונה הוא מאותו שוטה נבער, כי ה'יגע בראשו' לפרנסתו, ואינו מבין שראשו יועד לו מן שמיא לעבודת ה' ותורתו, הריהו ממש כה'חכם' שבמשל הנ"ל.

יש שמיישבים על פי יסוד זה את ה'פתרון חלום' שפתר יוסף הצדיק לשר המשקים ושר האופים, לשר המשקים פתר שפרעה ישיבנו על כנו לגדולתו הראשונה, ואילו לשר האופים פתר שישא פרעה את ראשו מעליו ויתלהו על העץ, ומניין לקח זאת, אלא, שכשיוסף שמע את 'שר המשקים' אומר 'וכוס פרעה בידי, ואקח את הענבים ואשחט אותם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה' (מ יא), והיינו שהוא מייחס את כל פעולותיו ל'ידי', אם כן 'פתרונו' שיעלה לגדולה, כי זה מתן שכרו של הפועל לעסקיו רק ב'ידי' ואילו מוחו וראשו מסורים לשמים. אך 'שר האופים' שאמר (שם טז) 'והנה שלשה סלי חורי על ראשי' (ונצרך הוא ל'ראש' להשים עליו את הכובע ה'מחורר' כדוגמת ה'חכם' שבמשל הנזכר), וייחס את עסקו בפרנסה ל'ראשו ומוחו' - 'פתרונו' שתוך ג' ימים ימצא את עצמו על העץ.

הגמרא (שבת ל:)' אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה', וקשה, וכי מעשי הקב"ה כמעשי בשר ודם המואס ומרחק את מי שפניו זועפות ולבו נשבר בקרבנו, אדרבה, הרי הקב"ה 'שוכן את דכא'. אלא ביאורו, כי מי שהוא בשלימות האמונה לא יכאב לבו ולא תתבלבל מחשבתו אם יבואו עליו אחד מהמקרים והצרות, ומי שנכאב ונאנח ומצטער - יש בו חסרון אמונה ובטחון. על כן אמרו ז"ל 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה' - במי ששמח לבו על ידי שהוא בטוח בה' כי לטב עבד, אף על פי שאינו רואה איך ומה.

וממשיך ה'כתב סופר', וזהו אומרו ויהי ה' את יוסף, שאף בעת הצרה, השרה ה' שכינתו עליו, ומדוע, כי תמיד היה בשמחה, והאיך היה בידו להיות בשמחה בתוך הצרות, ע"י שהחשיב את עצמו איש מצליח, אף ש'יהי בבית אדוניו המצרי', כי ידע שזוהי הצלחתו ע"י אמונתו שמאת ה' היתה זאת להטיב אחריתו, וממילא קיבל הכל באהבה ובשמחה, ולכן, ויהי ה' את יוסף, שהשרה עליו את שכינתו'.

ובך כתב בספר 'צרור המור' (פר' ואתחנן) וז"ל, ואני הצעיר אברהם סבע, רוצה לגלות לך בכאן מה שנתגלה לי - למה נקרא מועד החשמונאים 'הנוכה', דהרי כל המועדים נקראו על שם המאורע - פורים על שם הפור, פסח על שם שפסח ה', וכן כולם על זה

אינו רואה סימן ברכה, וגם עי"ז אין לו ישוב הדעת בתורתו ובתפילתו, ומכך באים על האדם כל 'הסיבות והגלגולים' רח"ל.

ומעתה יש לפרש הכתוב וישב יעקב - ביישוב הדעת הן בעסקו בענייני ארץ כלומר בקיום הארץ על ידי עסק הפרנסה, והן במגורי אביו שבשמים, הם התורה והתפילה שהם כביכול 'מקומו וביתו' של הקב"ה, על דרך שאמרו (ברכות ת.) 'אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה'. ועפי"ז יתבאר סמיכות הפסוקים, שממשיך הכתוב לומר 'אלה תולדות יעקב', כי 'כן הוא הענין הזה בתולדות יעקב היינו ישראל בכל דור ודור, כל גלגולי הסבות שיש לכל אחד ואחד תלוי בזה, היינו ביישוב הדעת כנ"ל. והן הן דברי רש"י 'ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב', ר"ל, 'כל גלגולי הסבות של אדם בכלל ובפרט הוא עד שבאו לכלל ישוב היינו לישוב הדעת כנ"ל, ואך כשבא לכלל ישוב הדעת ומיישב עצמו לדעת כי ממך הכל וסומך ובוטח בה', עוזר לו השי"ת, ונפלים ממנו כל הגלגולי סיבות כאמור'.

ויהי ה' את יוסף - ע"י האמונה זכה להיות איש מצליח בפרשתן (ל"ט ב), 'ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו המצרי', ומבאר הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (שו"ת כת"ס או"ח סי' כז) בהקדמת דברי

ז. ועפי"ז יתבאר היטב מה שמצינו במדרש (בר"ר פו ד) לבאר לשון 'איש מצליח' - 'רבי ברכיה אמר גבר קפוז', והיינו, שהיה מרקד בשמחה, ולכאורה מה מקום לריקודים אלו בהיותו במצב שפל כזה, עבד במצרים רחוק מבית אביו, והיאך היה ביכלתו לרקד ולשמוח. גם צריך ביאור שהרי לא מצינו בתורה מי שעבר ייסורים כמו יוסף, ודווקא אצלו נאמר בכתוב שהיה איש מצליח, ולא עוד אלא ששנה הכתוב וחזר לומר 'הצלחתו' שלושה פעמים [ויהי איש מצליח' (פסוק ב), 'וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו' (פסוק ג), 'ואשר הוא עושה ה' מצליח' (פסוק ג)]. אלא כי בכל מצב האמין בה' 'ויהי ה' את יוסף' - שראה שה' עמו, והמאמין בה' לא יחוש משום צרה אלא בכל עת הששון והשמחה מנת חלקו, ואין לך 'מצליח' הימנו... ובזה תבין כי לא היה לו שום מעצור מלהיות גבר קפוז - מפוז ומרקד מתוך שמחה עצומה.

וגם זה נרמז במנהג ישראל קדושים לשחק ב'דרייד"ל' (סביבון) בימי החנוכה, כי הנה הדרייד"ל 'עומד' על רגל אחת, מסתובב ואף 'רוקד קאדטשקע' (מין ריקוד הנקרא כן)... ולכאורה מניין לו כח גדול זה להחזיק מעמד בלא שיש לו שני רגליים 'על הקרקע' המעניקים לו יציבות... ולא עוד אלא שהוא ב'שמחה גדולה'... ואם נשאל את הדרייד"ל עצמו 'למדני כל התורה כולה כשאתה על רגל אחת'... יענה ויאמר, אין לי זמן להאריך... אך אומר ב'קיצור'... אכן, אם היה הדבר תלוי בי אזי כבר הייתי מוטל על הארץ מזה עידן ועידינים... כי כדברייכם, אין בי שום כח מעצמי, אלא שבא איש ואחז בי מלמעלה, הוא המסובב, והוא הנותן לי כח, אף כל הילוכי ב'מעגל' הוא רק כפי מה שהלה 'שירטט' ועשה, והנני 'רוקד' בדיוק כפי הכח שנתנו בי... כיוצא בדבר יאמר, רבים הם האנשים הנמצאים במצב שהם 'על רגל אחת', בלי שום 'קרקע' יצוקה לרגליהם, אבל הזוכה להשיג כי יש אחד יחיד ומיוחד האוחז בו מלמעלה,

עלמא - לקבל את כל הקורות עמו באהבה ושמחה, כי על ידי הייסורים מזדכך האדם להתקרב אל בוראו, ושמחה זו תוציאנו לבסוף מצרה לרווחה ומאפילה לאורה, ואכן כך היתה דרכו של יעקב אבינו לקבל בשמחה את כל צרותיו, מעשו ולבן, דינה וכו', עד שבא נסיון דמכירת יוסף, שבזה היצר הדבר ליעקב ביותר, מכיוון שידע שבזה תלוי כל 'עולם הבא' שלו כפירש"י (לו לה) שסימן היה מסור בידיו מפי הגבורה שאם לא ימות אחד מבניו בחייו מובטח הוא שלא יראה פני גיהנום, ולא היה יכול לשאת את כאבו ולבש שק ובכה במרירות לבו, ומשום כך, נגזר על בניו שגם הם לא יוכלו לעצור חיל לסבול את עול צרותם, וילבשו אף הם שק להתאבל בבוא עת צרה לפתחם, אבל באמת על האדם להיות 'הוי קבל וקיים', לקבל באהבה את כל הבא עליו ולסבול בדומיה, כי סבלון אחד עולה על כמה תפילות.

ובזה מבאר ה'חתם סופר' את המעם שעשתה אסתר המלכה 'משתה' להמן והמלך, להורות כי היא שמחה בה, ובוטחת בישועתו כי קרובה לבוא, וזה מה שנאמר (תהלים כב ב) 'רחוק' מישועתי דברי שאגתי - כמה שאשאג ואזעק, באותה מידה ארחיק מעצמי את ישועתי, וראיה - אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי' (שם פסוק ג). כל זה בא לי ממה שלבש יעקב 'שק' ואפר' ולא קיים את הנאמר (תהלים קיח כא) 'אודך

הדרך, ומדוע לא קראו גם למועד זה על שם המאורע, כי אם על שם זמנו בימי השנה 'חנו כ"ה' בכסלו, אלא ביאור הדבר הוא שהחשמונאים מרוב הצרות והשמדות לא היו יכולים לעסוק בתורה ולהתפלל כדבעי, ואך דבר אחד עשו - ייחדו את השם בפסוק 'שמע ישראל' ה' אלוקינו ה' אחד', שיש בו כ"ה אותיות, ובכה ייחודם את ה' נצחו את כל אויביהם למעלה למעלה מדרך הטבע, ולכן נקרא המועד 'חנו כ"ה' על שם כ"ה אותיות שבפסוק 'שמע ישראל', כי כל נצחון המלחמה היה בזכות כ"ה אותיות אלו'. נמצינו למידים שהמאמין בהקב"ה ובא לחסות בצל כנפיו איננו כפוף תחת 'טבע ומקרי העולם' אלא הקב"ה מנהיגו בהנהגה ניסית והשגחה נפלאה לטוב לו כל הימים. וכמו שמסיים ב'צורר המור', וכן ראוי לנו לעשות בצרת הגלות לייחד שם המיוחד בעניין שנצא מהצרות.

ויהי שם בבית הסוהר - קבלת הנהגת הבורא גם בבית הסוהר בפרשתן (לו לה), 'ויקרע יעקב שמלותיו וישם שק במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים', ובמדרש (רבה פד ב), 'לפי שתפס יעקב את השק, לפיכך אינו זו מבניו ומבני בניו וכו', ולבש מרדכי שק ואפר בימי אחשוורוש כשעמד המן הרשע להשמיד להרוג ולאבד את כל עם ה'. ומבאר הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע (דרשות חת"ס ד' קפה א, עיי"ש באריכות), כי זוהי עבודת האדם בהאי

וכל הילוך חייו הם כפי רצונו ית', אם כן תמיד הוא בשמחה מבלי דאגה, ואף יכול 'לרקוד' באושר החיים, לעומתו, מי שלא זכה לאור האמונה אכן מרגיש תמיד חסר אונים מרוב דאגה כיצד יוכל לעמוד על רגל אחת...

ח. וכן אמרו שהנה מתתיהו ובניו כהנים היו, ו'כהן' בגימטריא כמנין 'בטחון' (ע"ה), והיינו שכל תקפו של נס היה על ידי ההתחזקות באמונה ובבטחון (ליקוטים חדשים יו"ל תרפ"ד, ד"ה לחנוכה).

העיד הגאון רבי יוסף היילפרין זצ"ל (ממנטשטער, בספרו מעדני יוסף - זכרון שמואל) שראה בכת"י של ספר 'צורר המור' פר' ואתחנן (בשם 'מגילת חשמונאים') שהיה כתוב 'מקבי' עם אות קו"ף.

ורמז יש בזה, כי מקבי ר"ת מ'עולם ק'וינו ב'ך י' (שם השם - הוי"ה), וכלומר, שזאת חרטו החשמונאים על דגלם, את הבטחון בה', ורק לכן לא חששו ויצאו 'מעטים וחלשים' להלחם כנגד 'רבים וגיבורים' ואכן ניצחום.

והזמן גרמא להתחזק באמונה ובבטחון בהשי"ת, וכמו שרימז הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בכתוב (תהלים קיב ז-ח) 'נכון לבו בטוח בה', סמוך 'שבסופי תיבות הוא 'חנוכה', לומר שע"י היום טוב של חנוכה מתחזקים בני ישראל בגלות ובוטחים בלבם שהכל לטובה (שפ"א תרנ"ט ד"ה להדליק).

גם יש לומר ש'ראשי תיבות' של נ'כון ס'מוך (התיבה הראשונה והתיבה האחרונה), הרי הם 'נס', ללמדך שמי שלבו נכון וסמוך באמונה ובבטחון בבורא ית' נעשים לו ניסים (שפ"א חנוכה תרל"א ליל ה').

יש אומרים שלכן נהגו לומר מזמור 'יושב בסתר' אחר הדלקת הנרות (ומקורו מהרמב"ן, עיין בספר זכירה ועוד) ללמד שעיקר העבודה בימים אלו היא האמונה והבטחון, דהנה חז"ל (שבועות טו:) כינו פרק זה 'שיר של פגעים', ואמרו ועד היכן - עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך.

ה', וכלשונו, 'שלא ביקש לעצמו תחבולות ליצא משם, כי חכם גדול היה, וגם עשיר שהרי היה בידו כל אשר לפוטיפר, ומסתמא היה יכול להציל עצמו מבית הסוהר, רק כי האמין כי מה' היא ויהי שם ברצונו', ובוה מבאר בלשון הכתוב (ל ט ב), אלא הכוונה 'בהווייתו היה שם', כלומר מרצונו ומדעתו אחר שהאמין בה' וקיבל כל הנהגתו עמו מתוך השתוות, ברצון ובשמחה".

וינס ויצא החוצה - דרכי ההתגברות על היצר

פרשה זו יפה יפה נדרשת בסוגיית קדושת עם בני ישראל² - בעמידה איתנה³ בנסיונות י' כדרכתיב

כי עניתני' - לשבח בעת הצרה והעינוי, ולא באלה חפץ ה', כי אם - ואתה קדוש יושב תהילות ישראל (כב ד), הקדוש ברוך הוא יושב ומצפה על 'תהילות ישראל סבא', כמו שהיה הגיל להודות ולשבח בכל צרותיו שעד השתא⁴.

וכיו"ב ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ו ד"ה בפסוק, ובכ"ט) במה שנאמר אצל יוסף 'יהי שם בבית הסוהר' (ל ט ב), שלכאורה תיבת 'שם' היא ייתור לשון, כי פשיטא שהיה 'שם' ולא במקום אחר... אלא שיוסף הצדיק קנה לעצמו 'מידת ההשתוות', וקיבל את כל הנעשה עמו באהבה ומתוך אמונה שכך הוא רצון

ט. ובהאי עניינא מבאר החת"ס (ברכות לב. חולין פו.) מה שאמרו בגמרא (תענית כה.) על רבי חנינא שביקש מן שמיא על הפרנסה אחר שבני ביתו הפצירו בו ביותר, ונתנו לו מן השמים רגל של זהב, וראה בחלום היאך שכל צדיקי עולם יושבים מסובים בשולחנות בעלי ארבעה רגליים ואילו הם יושבים בשולחן עם שלשה רגליים בלבד (עיין בגמרא דידן שהראוהו שהכל יש להם של ג' רגלים ולו רק ב'), מיד הבין שרגל זו שניתנה לו היא אחד מרגלי שולחנו לעולם הבא, ביקש רחמים שיחזרו לקחתו מאתו, ואכן הרגל נלקחה מעמו בדרך נס. ומבאר ה'חתם סופר' ששלשה רגליים מכוונים כנגד ג' עמודי עולם, תורה, עבודה וגמילות חסדים, ורגל הרביעי מורה על עניין הסבלנות ומידת ההשתוות, ולכן כשלא סבל את מצבו וביקש שימתיקו לו את דינו ונתנו לו 'זהב' כראוי לו, ממילא נחסר משולחנו רגל הד', כי הוא כנגד מידת הסבלנות, משהבין כל זאת חזר לסבלנותו, וממילא חזרה הרגל לשולחנו. לענייננו ילפינו, בשבח הסבלנות, לקבל את כל הבא עלינו בשמחה ושלווה.

י. וכבר מפורש כן ב'קדושת לוי' בפרשתן על הפסוק (ל ט ב) 'ויקח אדוני יוסף אותו ויתנהו אל בית הסוהר... ויהי שם בבית הסוהר', ולכאורה נראה כייתור לשון, שהרי אם 'ויתנהו אל בית הסוהר' פשיטא ש'ויהי שם בבית הסוהר', ונראה, דהנה כשהקב"ה שולח על אדם ח"ו דבר לא טוב, אזי לא יעשה שום פעולה גשמית, רק יבטח בה' ובוודאי יהפוך לו לטובה, וזוהי המדה של נחום איש גם זו, שהיה אומר תמיד 'גם זו לטובה' (עי' תענית כא.), וזהו הרמז 'ויהי שם בבית הסוהר', אף על פי שהיה אפשר לו לעשות איזה פעולה שלא יהיה בבית הסוהר, לא עשה שום פעולה, כי בטוח היה בה' שבוודאי יהיה הכל לטובה.

יא. הרה"ק ה'שפתי צדיק' מפילץ זי"ע שאל פעם את גיסו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, הנה איתא במדרש (בר"ר ס ז) על אליעזר עבד אברהם - 'על ידי ששירת אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך', וכיוצא בו מצינו גבי יוסף הצדיק (שהש"ר א א) 'רבי פנחס אמר בשם רבי שמואל בר אבא, כל שהוא משמש את רבו כראוי יוצא לחירות, מיוסף על ידי ששימש את רבו באמונה יצא לחירות' (לפנינו במדרש לא נכתב 'באמונה' גבי יוסף), בשלמא, גבי אליעזר - יש חשיבות במה ששירת נאמנה את אדונו 'אברהם אבינו', אבל מה שבח הוא ליוסף ששימש נאמנה את הערל והטמא כפוטיפר, אמר לו ה'שפת אמת' - אִי, כך הם דברי המדרש, על ידי ששירת את רבו - הערל והטמא, והיה באמונה שלימה בה', היינו שלא נשבר לבו בקרבו על אשר כך עלתה בידו - בחיר בניו של יעקב, לעבוד ולשרת טמא זה, אלא באמונה, את הכל קיבל עליו באמונה ושמחה, בזכות האמונה בכוראו יצא מעבדות לחירות, ולא עוד אלא שעלה ונתעלה לגדולה.

יב. מספר המחנך הגדול רבי משה בלוי שליט"א, מעשה שהיה עד לו בשנת ה'תשמ"ה, ר"מ קבע לעצמו 'חברותא' עם בחור חשוב מבני גילו, ללימוד בצוותא בכל ליל שישי, באחד השבועות כשבא ללמוד עם הבחור ראה שפני החברותא נפולות ואיננו כתמול שלשום, שאלו ר"מ - מדוע פניך רעים היום, מה קרה ומי ציער אותך עד כדי איבוד ישוב הדעת, אמר לו החברותא, הנח לי, כי ממילא לא תוכל עזור לי מאומה... אבל ר"מ לא אמר נואש, והמשיך להפציר בו לקיים בעצמו דאגה בלב איש ישיחנה. נעתר החברותא להפצרותו, ופתח לאמר לו, הנה, בחודש אלול שעבר (שנת תשד"מ) קיבלתי על עצמי להיזהר בשמירת העיניים בזהירות מופלגת, ואכן, עד עתה היה ה' בעזרי ועמדותי בקבלתי, אבל, היום הוכרתי לעבור טיפול שיניים, ולצורך כך נסעתי לרופא שיניים המקבל קהל בעיר תל

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

אביב, ועל אם הדרך נלכדתי ונכשלתי בראיות אסורות ל"ע וכן אצל הרופא באופן נורא, מעתה תבין את סערת רוחי על מה ולמה היא באה...

רבי משה שראה כי עוד מעט תנזק נפשו של החברותא, הביט בשעון התלוי על כותלי ביהמ"ד וראה כתוב בו 11:15 - הוי אומר שעדיין דלתו של הגה"ק ה'סטייפלער' פתוחה לקבל את הקהל (כידוע שהגה"ק היה גם רופא נפשות, מלבד גאונותו וצדקותו) עד השעה 11,30 בחצות ליל, מיהרו השניים למעונו - מעשה זה היה כחצי שנה לפני הסתלקותו למרומים, מכיוון שכבר כבדו אזניו משמוע, על כן העלה הבחור על גבי הכתב את כל אשר קרהו - הנני בחור בן 19 שנה, מראש חודש אלול ועד היום התגברתי מאד בענייני שמירת עיניים וכו', היום נסעתי לת"א ונכשלתי בצורה נוראה, מאז אין לי מנוחה, ואני אנה אני בא... חתם בשמו ובשם אמו והגישו אל הסטייפלער. לאחר שקרא את כל הנכתב, נעץ הגה"ק את עיניו החודרות כל חדרי בטן (אשר חיל ורעדה יאחזון בכל מי שמראה עיני הגה"ק נפל עליו), ובקול רעש גדול אדיר וחזק שאל את הבחור, אמור נא, האם פעם אחת התגברת על יצרך ושמרת עיניך בהיותך בדרך, ענה לו הבחור בכתב ידו, רבי המצב רע ומר... שוב חזר הסטייפלער על שאלתו, עד ש'הודה' הבחור שאכן שמר על עיניו בחלק מהזמן, נענה אליו הגה"ק בזה הלשון (וכפי שרשם זאת רבי משה בזמנו) אינני מגזים אינני משקר... אינני מגזים אינני משקר... אם היה לי כח הייתי קם בפניך מלוא קומתי, להערכתך, הנסיעה מכאן ועד לתל אביב היא נסיעה של בערך שלושים וחמש מינו"ט (דקות), בכל פעם ופעם שהתגברת קיימת מצוות ויראת מאלוקיך, ונקדשתי בתוך בני ישראל, ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך, בודאי תקבל עונש על מה שנכשלת, אבל בכל פעם שהינך מתגבר אתה מתקן את העבר, א"כ מה יש לבכות, בכל פעם שהנך מתגבר בזה ובכל ענייני הקדושה הינך במדרגת יוסף הצדיק ממש ממש ממש. העיקר המלחמה, תילחם תילחם תילחם. עכ"ל.

רבות יש להתבונן בדברים נוראים אלו, שאמר הסטייפלער שאם היה לו כח היה קם מלוא קומתו על פעם אחת שהתגבר על יצרו ושמר את עיניו. וכן כל פעם שמתגבר הוא במדרגת יוסף הצדיק ממש ממש ממש. הדברים נכנסו ללבו של הבחור ויצא משם כ'תינוק שנולד', כי מעתה דרכי הקדושה פתוחים לפניו בכל עת ובכל שעה. וכעין זה כתב ה'סטייפלער' לשונות נוראיים באגרת לבחור שנכשל רח"ל, וז"ל, ...אע"פ שכמה פעמים נכשל ר"ל, מ"מ אם לעומת זה הרבה פעמים מנצח ומתגבר על התאוה, אז באותו זמן שמתגבר על התאוה הנוערת בו באופן נורא, הרי הוא ממשיך אור הקדושה על עצמו ועל העולמות באופן קדוש מאד וכו', ואין לשער גודל רוממות קדושת זה האדם הכובש תאוותו בזמן תוקפו, והוא אז בבחינת יוסף הצדיק. והכלל, אדם שיש לו מלחמת היצר, ופעמים מנצח ופעמים נכשל ר"ל, הרי כמו שהחטא נורא ואיום, לעומתו ע"י שמנצח הרבה פעמים, זכותו הוא נורא ואיום מאד, ויזכה עי"ז לתקן בחייו את מה שפגם וכו' (הובא בקריינא דאגרתא ח"א סי' קו).

יג. ואף אם ח"ו כבר נכשל אל יפול לייאוש אלא יתחזק מכאן ולהבא, ומכך תצמח ישועתו. ובענין זה ביאר הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא זי"ע (קול שמחה וישב, בהערה בנדמ"ח) בדברי המדרש (בר"ר פה א) רב שמואל בר נתן פתח 'כי אנכי ידעתי את המחשבות' (ירמיה כט יא), שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו וכתעניתו... ויהודה היה עוסק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק ובורא אורו של משיח. וביאר הר"ב, כי הנה יהודה היה מהרהר בעצמו ואומר, הנה, השבטים הקדושים מתאוננים מרה על ששלחו את ידיהם במכירתו של יוסף, ובוכים ושבבים על כך יומם ולילה, ואף יוסף הצדיק עוסק בשקו וכתעניתו, ואני הנה נשאתי אשה, והיא מתה עלי, אף שני בני ער ואונן מתו טרם עת, וברור הדבר שכעונש בא לי זה הדבר, כי לא די שאין אני משתתף בצער השבטים עוד הוספתי לשאת אשה, הרי כל ענין המכירה באשמתי הוא - כי אני הייתי ה'מלך', ובהוראתי עשו כן, לבטח אבדה תקוותי, ויותר אין לי חלק בתורת ה'... אך יהודה לא נתן למחשבות אלו להתגבר עליו, אלא תיכף התנער ואמר, לא אעשה חשבונות של מעלה, אתחיל את התורה מתחילתה - במצווה ראשונה של 'פרו ורבו'. ואכן, משראה הקב"ה כן, אמר, הנה מכוח תשובה ו'התחדשות' זו - שלא להביט כלל על העבר הקב"ה עוסק בבריאת אורו של משיח שיצא מזרעו של יהודה...

ידוע מאמרו של הרה"ק מוהר"ן זי"ע, ודע שהאדם צריך לעבור על גשר צר מאוד מאוד והכלל והעיקר שלא יתפחד כלל, ובפשוטו הכוונה לא לפחד לעבור את הגשר הצר. אמנם יש מרמזים עוד בעומק הדברים, הגשר צר מאוד ואי אפשר שלא ליפול ממנו, אבל העיקר שלא לפחד כלל מהנפילה ולהתייאש, אלא קום תקום, התנערי מעפר קומי לבשי בגדי תפארתך.

יד. עצה טובה שעל ידה יוכל לעמוד בנסיונות הקשים מצינו בדברי הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (ד"ה ויהי) על מה שאמרו חז"ל 'דמות דיוקנו של אביו נראתה לו ליוסף בחלון' ועי"ז ניצל מן החטא, כי 'חלון' ר"ת 'וציונו להדליק נר חנוכה'.

ובוודאי ידע יוסף שאם יתאמץ לחשוף את בגדו ממנה לא תוכל להעליל עליו מאומה, וממילא ימנע מעצמו את היסורים שעבר במשך י"ב שנה בבית האסורים [ואכן בראשונים על אתר מצינו כמה פירושים מדוע לא עשה כן], וביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, שברגעים אלו עמד יוסף בנסיון גדול ונורא, כי היצה"ר פיתחו שיתעכב לרגע קט יחטוף את בגדו ואז ינוס וינצל מעלילותיה, אך ידע יוסף שהגיהנם ושאל תחתית בוערים תחת כפות רגליו, וכל רגע כמימרא שישהה עוד במקום הטומאה הוא מסוכן ליפול ולהיכשל ח"ו, לפיכך לא התחשב בכלום, אלא תיכף השאיר בגדו אצל ה'וינס ויצא החוצה' - אל מחוץ לגבולות הגוף והנפש, ובכוח גדול ואמיץ ברח משם כל עוד

בפרשתו (ל"ט ח"ג) 'וימאן...^{טו} וינס ויצא החוצה'. כתב הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (צו ד"ה וישחט) כי ג' פעמים יש בתורה 'שלשלת'. א. בתיבת ויתמהמה (גבי לוש, יש טז), ב. בפרשתו וימאן גבי יוסף הצדיק, ג. בפרשת צו בתיבת וישחט (ח כג). ומרמז על 'דרך העבודה', כשבא האדם לתאוות עולם הזה אפילו בהיתר, מתחילה יקיים בנפשו - 'ויתמהמה' שלא ימהר למלא תאוותו^{טז}, לאחר מכן - 'וימאן', שילחם עם יצרו בזעקת 'איני רוצה' עד שכבר לא ירצה לילך אחר תאוות לבו (היינו כשלבנו עדין יתאוה מכל מקום לא יסכים לילך אחריהם), ועי"ז יוכה - 'וישחט', שישחט יצרו הרע וכבר לא יתאוה כלל למטעמותיו. והנה מצינו אצל יוסף הצדיק בעת ה'נסיון', דכתיב (ל"ט יב) 'ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה',

ואפשר לבאר דבריו על פי המסופר בלשון חסידים, שפעם נכנס הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע לבית המדרש ומצא קבוצת חסידים עוסקים בשיחה, שאל אותם הרבי על מה הם דנים, נענו החסידים ואמרו, שהם מדברים על הגראף פוטוצקי שהוא ממלא אחר כל תאוותיו, ולא הניח אפילו אחד מתענוגי עולם שלא התענג בו, וכמו שידוע, שכאשר התאוה בימות הקיץ להחליק על השלג, היה מפזר הררי הררים של סוכר במקום שלג ומחליק עליהם להנאתו... שאל אותם הרה"ק מבארדיטשוב האם הדליק הגראף בחייו נרות חנוכה, תמהו כל הקהל יחדיו, רבי, הרי הוא גוי, מה לו ולנר חנוכה, נענה הרה"ק מבארדיטשוב לעומתם ותמה, אם כן אינו יודע מהו תענוג ותאוה כלל. ואפשר שזהו הרמז ב'חלון', כי הראו ליוסף שישים אל ליבו מהו 'תאוה' ותענוג אמיתי, אין זה כי אם להדליק נר חנוכה ולא תאוות מאוסות ושפלות כאלו, ומעתה ילמד כל חד בדיליה בנסיונות החיים העוברים עליו לתור אחר תאוות שיש בהם ממש ולא אחר דמיונות שוא ומדוחים, ודי בזה.

טו. הנה ה'טעם' על תיבת וימאן הוא 'שלשלת', וביאר בה ה'אלשיך' (תו"מ בפרשתו) כי הנה פעמים שהיצר מביא לאדם 'נסיון' ומבלבל דעתו בטענות שונות ומשונות, עד שלא ימצא האדם את ידיו ורגליו, ואם האדם מתחיל לענות כנגדו מסוכן הוא מאד להכשל כי פעמים שהעומד לנגדו 'חריף' יותר ממנו והלה יענהו תשובות (אף שבוודאי אינם נכונות) כנגד כל טענותיו ואז בע"כ יחטא (בפרט כאשר שליחו של היצר הוא 'אדם' כמותו המפתהו בחלקקות לשון), אין לו אלא עצה אחת - לזעוק וימאן וימאן - בלא 'דין ודברים', כי לא אשמע לך ותו לא מידי, כדוגמת הקושר עצמו ב'שלשלת' של ברזל, ורק כך יעלה בידו לעמוד בנסיון.

כעין זה כתב בקדושת לוי, וז"ל, הטעם על 'וימאן' הוא שלשלת, ושלשלת הוא הרמת קול, כאדם אשר ממאס בדבר, ומרים קול במיאוס הדבר ההוא. עכ"ל.

מִן הַבַּאד

ידועים דברי הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע (אור יצחק) שלכן טעם המקרא 'שלשלת' על תיבת 'וימאן' שבמעשה הנסיון של יוסף הצדיק, כי בבוא אדם לעת נסיון, ראשית דבר יזעק ג' פעמים (דוגמת השלשלת המסלסל בנעימה ועולה כלפי מעלה ג' פעמים) איני רוצה. איני רוצה. איני רוצה ויינצל (אור יצחק פרשת וישב).

טז. וידוע, מה שהורה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע לבחור ששקע בעמקי תהום רבה, אף אם יודע הינך שלבסוף נפול תיפול ביד היצר הרע - מלך זקן וכסיל, מכל מקום אל תתנהג עמו כמלך, אשר בפצותו את פיו מיד ממלאים משאלותיו, אלא, תדחהו בלך ושוב, כי על כל רגע ורגע שהאדם דוחה מעמו את היצר אף אם נפל לבסוף הריהו גורם נחת רוח מרובה להקב"ה לאין ערוך.

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

הכובש את יצרו). ומבאר המהרש"א מדוע כתיב 'עושי דברו לשמוע בקול דברו', דלכאורה עפ"י הדקדוק היה לו לומר להיפך 'לשמוע בקול דברו עושי דברו' שהרי רק לאחר שמיעתם את דבר ה' הם ממלאים רצונו, (ו"ל) אבל פירוש הכתוב, שהצדיקים הם 'עושי דברו' של הקב"ה על ידי בוחם וכבישת יצרו, ואז השי"ת גוזר 'לשמוע בקול דברו' של הצדיק, דהיינו לשמוע תפילתו ולעשות לו גם להצילו מהמזיקים (עכ"ל) ¹.

איננו גדול בבית הזה - יחשיב את עצמו כגדול' ואז יעמוד בקשרי המלחמה

בפרשתן (לש ח-ט) 'איננו גדול בבית הזה ממני... ואיך אעשה הרעה...', ביאר הר"ק מקאברין ז"ע (אמרות משה, וישב) כי זוהי הדרך הישרה להתגבר על

נפשו בו. וללמד לדורות עולם עד כמה צריך לברוח מן העבירה".

והכובש את יצרו יזכה שימלאו כל משאלות לבו, והקב"ה יעשה עמו ניסים גדולים ומופלאים, כדברי המהרש"א על הגמ' (קידושין מ.) 'כל הבא דבר ערוה לידו וניצול הימנו עושין לו נס. גבורי כה עושי דברו לשמוע בקול דברו (תהלים קג כ) כגון רבי צדוק וחביריו'. כתב ע"ז המהרש"א (ה"א)... שבתחילת אותו פסוק (לפני אומרו 'גיבורי כה) כתיב 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כה...' ו'מלאכים' אלו הכוונה לצדיקים הכובשים את יצרו מדכתיב לעיל מיניה 'לשומרי בריתו ולזוכרי פקודיו לעשותם', ואמר שבגבורתם זו הם כמלאכים לכבוש את יצרו ('גיבורי כה' הכוונה כמו שאמרו (אבות ד א) 'איוהו גבור

יז. הר"ק ה'בית ישראל' ז"ע היה מספר את המשל הידוע בדרך צחות, על 'ההיא סבתא' ששנתה ב'צאינה וראינה' (ספר המספר את הפרשה בלשון 'אידיש', ונהגו נשות ישראל מדור דור להגות בו מידי שבת בשבתו), בהגיעה ל'מכירת יוסף', לא היתה יכולה לעצור את בכייה, וייללה בדמעות שלישי על הנער שנמכר על לא עוול בכפיו, לעבר הבלתי ידוע, והנה לשנה הבאה, בשובה לקריאת פרשת וישב ב'צאינה וראינה' נענתה לאמר, יוסף, יוסף, בשנה הזאת לא אוריד אפילו דמעה אחת בעדך, שהרי כבר ראית אשתקד מה אירע לך בלכתך אליהם, מדוע שבת על אותה הדרך... והיה ה'בית ישראל' אומר, לא מליצה ולא צחות יש כאן כי אם קורטוב של אמת כואבת, כי כך נמי מנהגינו, פעמים ואנו נכשלים בהליכה אחר יצרינו כסומים בארובה, ואם ראית שבעבר נכשלת, מדוע שבת לילך ולהתקרב אל מקום הסכנה - יצרך הרע... ברח לך לבל תכשל שוב, אחרי ש'בעל נסיון' אתה כי המקום מסוכן עבורך. יח. גדול שכרו של הנלחם, כביאורו של הר"ק ה'דברי שמואל' ז"ע (בפרשתן ד"ה וימאן) ב'טעם' שעל תיבת וימאן - 'שלשלת'. משל לפועל העובד אצל 'בעל הבית' אף אם יעבוד יומם ולילה, יצא אדם לפעלו מבעוד יום עדי ערב ירוויח את שכרו בשכר נאה, גם תהיה לו פרנסה בהרחבה גדולה, אך עדיין רחוק הוא מן 'העשירות', ורק בהזדמן לפניו איזה 'עסק' טוב ומוצלח המניב רווחים עשרת מונים מההשקעה, בזה יעלה קרנו בפעם אחת למעלה למעלה כמו השלשלת, וייהפך להיות מעשירי העיר. כיוצא בו ממש הוא בעניני רוחניות, תמידים כסדרן עובד הוא את ה', ומתעלה מדריגה אחר מדריגה, אך עדיין ארוכה לו הדרך אמנם, בבוא אליו פעם אחת 'נסיון קשה ומר' אשר הוא מרגיש ממש טעם מיתה בהתגברו על זה, אם יעמוד האיש בזה הנסיון, ב'וימאן' חזק ואדיר, לשבר את כל כוחות התאוה בגופו ונפשו, זאת היא ההשקעה בעסק טוב המביאה לו רווחים עצומים לנצח נצחים, הרבה יותר מכפי יגיעתו בתחילה.

וזה נרמז בטעם ה'שלשלת' העולה למעלה, כי בהתאפקות אחת מתאוה רעה ובעצימת עיניים מהביט ברע זוכה לעלות מעלה מעלה, והיא ההשקעה הכי טובה בחשבון שלו ב'בנק' של מלך מלכי המלכים הקב"ה, המשלם שכר טוב ליראיו, והוא מאמרם (במדב"ר יד ו) 'אמר הקב"ה עלי לשלם שכר אותה העין', הכתוב גבי יוסף הצדיק שעצם עיניו מראות ברע, כי הקב"ה לא נשאר 'בעל חוב', ועל כל התאפקות והתגברות נגד היצ"ר ב'וימאן' זוכה לשכר גדול בבחינת עשירות.

וזאת למדנו גם מעניינא דיומא לעניין הדלקת נר חנוכה, שקיי"ל (שו"ע תרעג ס"א ובהג"ה) 'כל השמנים כשרים לנר חנוכה וכו', ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר, שהנה הזית אינו נותן שמנו אלא אם חובטים בו וטוחנים וכותשים אותו באבנים, ונרמז לכל יחיד ויחיד עם הקשיים והנסיונות שלו, שדווקא הם חביבים לפני המקום, ובהם מצוה מן המובחר. ואם כי בוודאי צריך לבקש ולהתחנן 'ואל תביאנו לידי נסיון', אך אם כבר באו לידי קשיים ונסיונות יזכור כי 'שמן זית מצוה מן המובחר'...

לא היה הכוונה ח"ו לגאות וכבוד - שהכתוב יכתוב בן עליהם. אלא, כי אין האדם יודע עד כמה מגיעין מעשיו, ואילו היו יודע שמעשיו מגיעין עד להש"ת - שיכתוב עליהן בן, היה עושה ברצון יותר. וכן בכל אדם אם היה יודע איך מעשיו גורמים טובה לכל העולמות ולכל הנבראים היו עובדים ברצון וחשק יותר, עב"ל. והיינו שעל האדם להכיר שכל פעולה קמנה שלו וכל התגברות אפילו מועטת - אינם נוגעים רק לעצמו אלא הוא מנענע בהם את כל העולם, בזה יבין את חשיבותו הגדולה למעלה למעלה, וממילא יהיו כל מעשיו וכל ה'הלוך ילך' שלו באופן הראוי ביותר^{יב}.

עוד אמרו רבותינו לחוק ברכיים כושלות, שיאמר האדם לעצמו מהא גופא ש'נסיון' קשה עומד לפניך, הרי שחשיבות גדולה יש בשמים למלחמתך, כי בלאו הכי

הנסינות, שיקיים בעצמו 'ויגבה לבו בדרכי ה' (דה"י ב' י"ו), להחזיק בעצמו כי אין כמוהו ראוי לעבודת הש"ת ורק כך יינצל מרשת היצר, ולכן זעק יוסף הצדיק בעת הנסיון - אין גדול ממני בבית הזה ואין מן הראוי לאדם גדול כמוני לעשות איזולת בזאת^{יז}.

זה הכלל, חייב האדם להכיר בערכו של כל איש ישראל כי רם הוא עד מאד, ואף אם היצר מפתחו כי בריה שפלה ונחותה הוא ואין כל חשיבות בפעולותיו אם בקיום מצוות ה' אם בהתגברות על הנסינות, לא ישמע לו. וכן כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקושי הרי"ם בפרשתן) על דברי חז"ל בפרשתן 'וישמע ראובן ויצילהו מידם (לו בא) - אילו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב אחריו וישמע ראובן ויצילהו מידם בכתפיו היה טוענו ומוליכו אצל אביו' (ילקו"ש וישב קמא), וז"ל. וודאי

יט. שמוע שמעתי על איש שנכנס אל אחד מהאדמורי"ם זי"ע בעיר בני ברק יצ"ו ושאל את פיו בהעזה, מי התיר לכם לבוא ולתפוס את כסא המלוכה לקרא את עצמכם בשם רבי, ענהו הרבי, אף לי הייתה קשה קושיה זו 'מי אנכי', בעת שפתחתי את בית מדרשי, והלכתי לשאול בעצת מרן ה'חזון איש' זי"ע, אמר לי ה'חזון איש', בימינו אנו כל מי שמחזק אחרים ראוי לו להקרא בשם 'רבי'. כך אמר לי בעת עמדי בסמוך לו. אמנם, כאשר פניתי לצאת מחדרו נענה שוב ואמר לי, אפילו באם אינו מחזק בזה כי אם את עצמו כבר הוא ראוי להיקרא בשם רבי... וכך מצינו שעשה רבינו הקדוש (ב"מ פה.) כשמצא את רבי יוסי בנו של רבי אלעזר בן רבי שמעון - וראהו עומד בשפל המדרגה, לקחו בדברים והושיבו עם התנאים, הליבשו ב'איצטלא דרבנן' ואף קרא לו 'רבי'. ומאז כל אימת שהיה רבי יוסי רוצה לחזור לדרכיו מקדם היה אומר לו, הכריזו עליך כי חכם אתה, ו'רבי' קראו אותך, היאך תאמר 'למעללי אני חוזר...' הרי לפניך, שכשיחשיב האדם את עצמו או את רעהו יהא זה למגן ומחסה מכל נפילה ח"ו, וכן יעשה כל איש בעמדו בנסיון - יהיה מי שיהיה באיזה נסיון שיהיה, יעצור בעצמו ויחשוב הרי כה חשוב הנני לאבי שבשמים - וכל פעולה קטנה שלי גורמת לו 'לינת רוח' בגבתי מרומים, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים...

כ. נודעו דברי המדרש (בר"ר ב ד) 'וחושך על פני תהום' - זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל. והקשה הרה"ק ה'שפת אמת זי"ע (הנוכה, תרל"ז ליל ז' ד"ה איתא) שלכאורה יש כאן סתירה מיניה וביה, שהרי אם אמרו אלוקי ישראל הרי שה' הוא אלוקיהם, ואיך יאמרו אין לכם חלק. ומבאר ה'שפת אמת' דלא הוה איכפת להו לאותם רשעים שיקיימו ישראל תורה ומצוות, אלא שרצו לעקור מישראל את האמונה וההכרה במעשיהם הפועלים גדולות ונצורות בשמים ממעל, וזהו שאמרו שאין לכם חלק באלוקי ישראל, 'לכם' הינו למעשיכם ולעבודתכם, ומהאי טעמא נמי גזרו על קידוש החודש, כי לא השלימו עם מה שאמרו (ברכות מט.) 'ישראל דקדשינהו לזמנים' שע"י מעשי בני"י בעולם הזה נקבעת קדושת המועדים בכל העולמות, וכל זאת עשו להחשיך עיניהם בייאוש שאינם ראויים וחשובים לכלום. אבל כאשר גברו החשמונאים וניצחום השרישו בני ישראל אמונה זו בלבותיהם שכל יהודי באשר הוא גדלה חשיבותו עד מאד, ובכל מצווה שיהודי פשוט מקיים ניתוסף כח וגבורה בפמליא של מעלה.

כא. כיוצא בזה מתאמרא בשם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, לבאר את דברי חז"ל (סוטה מט:) 'בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא', פירוש תיבת - 'יסגא' הוא ריבוי, ועוד פירושה מלשון 'סגי' - די', והיינו שבאחרית הימים די לו להקב"ה ב'חוצפה' שילבשו זקנים עם נערים (דהחצוף יעשה דברים שהם למעלה ממדרגתו), כלומר, שלא יביטו כלל על מצבם הרוחני באמת, אלא יענו ויאמרו 'צדיק אני', קדוש אני, ובזה יהיו להם כוחות הגוף והנפש לעבוד את ה' כראוי.

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

לא היה היצר מתאמץ בכל כוחו להכשיל אותך, וכשידע האדם שהתגברותו חשובה יצליח בזה.²²

כמה חמור הוא פגם המחלוקת²³, ולאידך עד כמה צריך להרבות בשלום ובאהבה איש לרעהו.

זכה כתב הרה"ק ה'תורת חיים' זי"ע מקאסוב (ד"ה ויראו) על האמור בכתוב זה, כי בתחילת העניינים היה רק ויראו אותו מרחוק, ר"ל שנכנס קצת שנאה ופירוד הלבבות, אכן בסופו של דבר התגברה השנאה עד כדי שויתנכלו אותו להמיתו - שרצו להרגו, ללמדך עד כמה צריך להתרחק מן המחלוקת ואפילו מ'מקצת מחלוקת'. ולחיבת הקודש נעתיק לשון קדשו, ובוה רומז שצריך אדם להתרחק משנאת חנם עד קצה אחרון, כי בתחלה יראה כאלו קצת אינו אוהבו וזה ויראו אותו מרחוק, ומזה מקצת השנאה רמזה התורה הקדושה

לך נא ראה שלום אחיך - בגנות המחלוקת ומעלת השלום והאהדות

בפרשתן (לו יה), ויראו אותו מרחוק ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו אותו להמיתו, והנה בטרם כל שיח עלינו להקדים שאין לנו שמץ השגה בשבטי י-ה, כולם אהובים כולם ברורים כולם גיבורים כולם קדושים, ופשיטא שאין בידנו לעסוק במחלוקת האחים עם יוסף [וכמו שהאריכו בספה"ק שהיה בזה מחלוקת בעבודת ה']], אכן נכתבה פרשה זו לדורות ללמדנו עד

כב. וכן איתא מהרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע, דהנה אמרו חז"ל (בר"ר פה ב) שאשת פוטיפר ראתה באיצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד ממנו בן, ואמר ה'דברי שמואל' דוודאי גם יוסף ראה מה שהיא ראתה שהוא עתיד להעמיד ממנה בן, והיה 'אובד עצות', כי השתומם בעצמו - וכי ח"ו יהא כאן עבירה לישא נכרית זאת. וזה גופא היה תוקף הנסיון, לחשוב שממילא יכשל לבסוף אם כן אעשה זאת כבר עתה... אמנם יוסף הצדיק השיב לעצמו, וכי מה לי לחקור אחר העתידות, 'כעת', יכול אני להתגבר, אעשה כן, ולא אחשוב על העתיד. ואכן, בהתגברות זו זכה למדרגות עד אין קץ ואין שיעור (סוף דבר היה שהעמיד ממנה תולדות בהיתר גמור בנשאו את בתה אסנת).

ואכן, במדרש (רבה, פז ה, עיי"ש כמה גרסאות) איתא על תיבת 'וימאן' - בדבר מצוה ממאנין (כמו שנאמר ביבום, דברים כה ז) מאן יבמי, בדבר עבירה אין ממאנין - בתמיה, ובשפת אמת ליקוטים כתב דנראה לפרש דקאי אדלעיל שראתה במזל שיהיה לה ממנו זרע ובודאי הראתה זאת ליוסף ולכן השיב שאפילו שבאמת כן עומד שיהיה לה זרע מכל מקום צריך למאן, שהרי אפילו במצוות יבום שהוא להקים זרע ומכל מקום כשאינו חפץ לייבם המציאה לו התורה דרך תיקון אחר על ידי חליצה, כל שכן לדבר עבירה כשימאן יהיה נתקן הדבר באופן אחר, כמו שהיה באמת שנשא בתה כנ"ל.

באופן אחר ביאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (בפרשתן), את הפסוק (לט יב) 'ותתפשהו בבגדו', דבגדו הוא מלשון 'בגידותיו', כי היצר בא אל האדם לאמר הרי כבר בגדת בה' אלוקיך, אם כן 'שכבה עמי' - בוא ועשה עוד עבירות כי ממילא אפסה תקוותך... לזאת יענה ויאמר 'איננו גדול בבית הזה ממני' - קדוש אני, ומעולם לא חטאתי, (ואף אם נפלתי, מכל מקום בנו של מלך אני וקדושתי שגבה למעלה למעלה), על כן 'איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים'... כג. הנה מצינו בפרשתן (לח) שנכתב בתורה מיתת שני בני יהודה ער ואונן, ושניהם מתו על אותו עוון, וכמו שנאמר לגבי אונן 'וימת גם אותו', ודרשו חז"ל (הובא ברש"י שם פסוק ז) 'כמיתתו של ער מיתתו של אונן', עיי"ש, אלא שאצל 'ער' לא נזכר בתורה להדיא סיבת מיתתו, ורק ב'אונן' מפורש חטאו, ומעתה צריך ביאור טעם הדבר. וכתב הגה"ק החיד"א זי"ע (מדבר קדמות מערכת ח' אות ו') בשם המקובל האלוקי מהר"נ שפירא זי"ע בעל ה'מצת שימורים', כי חטאו של 'ער' היה רק כלפי שמיא, מה שאין כן אצל אונן שהיה מעורב בזה גם חטא כלפי אחיו שלא רצה להקים זרע לאחיו, וללמדך שקשה בעיני המקום ב"ה חטאים שבין אדם לחברו יותר מחטאים שבין אדם למקום.

מענין לענין, כתיב בפרשתן (מ ו) 'וירא אותם והנם זועפים', וברש"י (שם ה) 'ומדרשו, כל אחד חלם חלום שניהם, שחלם את חלומו ופתרון חברו'. הקשה הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע (שמענו ממי ששמעו ממנו) בשלמא, פניו של שר המשקים היו זועפות שהרי ראה פתרונו של חברו שיתלו את שר האופים, וחשב שאף חלקו יהא כסופו של חברו, אבל שר האופים שראה שישבו שר המשקים כמשפטו הראשון, אם כן למה היו פניו זועפות, הרי היה לו לומר לעצמו שאף הוא יהא פתרונו לטובה, אלא שלא היה לו עין טובה ולא היה יכול לסבול לראות חברו משתחרר ויוצא לחירות למשפטו הראשון, ומשום רשעותו ועינו הרעה נענש.

בפרשתן (לח כה), 'היא מוצאת' וגו', ובגמרא (סוטה י:), 'אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, מנלן מתמר' שלא גילתה על יהודה אלא אמרה אם יודה וכו'". נוראות מצינו בחומר עוון מלבין פני חברו עד שאמרו (ב"מ נט.) אין לו חלק לעולם הבא, וב'פני יהושע' (ב"מ נח:) מוכיח דעון זה חמור יותר מעון רציחה, שהרי אמרו (ב"מ שם) 'כל היוורדין לניהנם עולים' (לאחר י"ב חודש, כמשפט רשעים בניהנם), חוץ משלשה שיוורדין ואין עולין, ואלו הן... והמלבין פני חברו ברבים".

שבוראי מזה המקצת יבא ח"ו לידי ויתנבלו אותו להמיתו, כי כן דרכו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך וכו'.

ואדרבה יתאמץ כל אחד ככל יכולתו להרבות שלום, וכמו שפירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ד"ה לך נא) בלשון הכתוב (יד) 'לך נא ראה את שלום אחיך', שתמיד יעמיד לנגד עיניו רק את מעלות אחרים ו'שלמותם' ולא חסרונם, ועי"ז"ה יתרבה האהבה והאחוה בכלל ישראל".

כד. יש שביארו ביאור נפלא בפסוק (לעיל ד ח) 'ויאמר קין אל הבל אחיו, ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו', ולא כתיב מה אמר קין אל הבל, ולכאורה צריך ביאור אם לא רצתה התורה הק' לגלות מה אמר לו - מדוע כתבו 'ויאמר קין אל הבל', אלא שזאת גופא רצתה התורה לומר, כי אין כל נפקא מינה מי אמר ומה אמר, היה כאן איזה דיבור... ומשם כבר נתגלגלו דברים עד כדי רציחה... כי מכל דיבור קטן אפשר שתתלבה אש מהארץ עד לב השמים, עד שיבוא איש על אחיו - עצמו ובשרו ויהרגהו חלילה, והיטב היטב יש לו לאדם להתבונן קודם שהוא מוציא דבר מה בפיו.

כה. עוד דרך ועצה טובה לריבוי השלום אמרו לדרוש בלשון הכתוב (טז) 'את אחי אנכי מבקש', ר"ל העצה לחיות בשלום מתוך אהבה עם 'אחי' הוא על ידי 'אנכי מבקש' - שיתקן את עצמו, יבקש וימשמש בנגעי עצמו, וממילא כבר יראה שהם אינם אשמים כ"כ... (עי' 'אהבת שלום' קאסוב).

רמז לענין זה מצא הגאון רבי יצחק אלחנן ספעקטאר זצ"ל דבפרשתן גבי יהודה ותמר כתיב (לח טז) 'ויאמר' הבה נא אבוא אליך' והיא השיבה לו 'ותאמר מה תתן לי', והטעמים על תיבת 'ויאמר' - 'ותאמר' שוים המה, שעל שניהם יש 'פשטא', וכן בהמשך כתיב (פסוק יז) 'ויאמר' אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן, 'ותאמר' אם תתן ערבון עד שלחך', שהטעם על שתי האמירות הוא 'זקף גדול', וגם בכתוב שלאחריו (פסוק יח) 'ויאמר' מה הערבון אשר אתן לך, 'ותאמר' חותמך ופתילך ומטך' שעל שניהם הטעם 'רביעי', ללמדנו שכך הוא דרך העולם, שתמיד ישיב לך איש שיחך באותו דרך וניגון שהנך מדבר אליו, ואם אתה תתחיל את הדיבור בנחת ולשון רכה גם השני ישיב לעומתך באותה מטבע, ובניגון של 'פשטא', אך אם תפתח פיה ב'זקף גדול', גם רעהו ישיב לך בזו הדרך, ודי למבין.

כו. הוסיף הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע בהמשך לשון הכתוב 'לך נא ראה את שלום אחיך ואת הצאן', כי 'הצאן' רומז לכל שפע הפרנסה, ועל ידי שידרוש שלום אחיו כל הימים יזכה גם לשלום הצאן, כי בזכות השלום נמשך הפרנסה הטובה בהרחבה. ולעומת זאת ידוע ש'מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות', על כן כששאל יוסף את האיש 'היכן הם רועים', ונרמז בזה כי עיקר שאלתו היתה מהיכן תהיה מקור 'רעייתם' ופרנסתם, השיב לו נסעו מזה, שהרחיקו עצמם מן האחוה, וממילא פרנסה מניין...

כז. הגה"ק מאוסטראווצא זי"ע היה אומר, שהרבה יש להתבונן בלימוד זה, דאם יהודה לא היה מודה שהוא עשה את המעשה, היו מוציאים להריגה את תמר ושני עובריה - ואף על פי כן העדיפה להפיל עצמה לכבשן האש ולא להלבין ברבים את פני מי שמסכים שיהרגו שלשה נפשות בישראל - בכדי לשמור על כבוד עצמו, היש לך... גדול מזה... ודייקא ממעשה זה למדו חז"ל 'נח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים', כי כ"כ גדול חומרת הדבר...

כח. פעם הלך א"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע לשפוך צקון לחשו בכותל המערבי, בהיותו שם רצה מאן דהוא לגשת אליו לתת לו 'ספר קודש' בכוונה תחילה שהרבי ישלם לו ב'נדבה' בעין יפה ובנתינה הגונה, משהבחינו בו המשמשים הרחיקוהו משם כדי שלא יפריע לצדיק באמצע עבודת הקודש, ויהי כאשר סיים הרה"ק להתפלל והתחיל לחזור ולצאת מן הכותל הזדעזע כשהבחין לפתע ביהודי זה העומד מרחוק ומחזיק את הספרים בידו, כי הבין שהלה רצה לגשת אליו אך לא נתנו לו, וכשהוא נסער בסערת רוחו נתן ידיו על מצחו וזעק מקירות לבו 'הם מבבלים אותי לגמרי, איך אפשר לגרום עגמת נפש ליהודי...'. ומיד ציוה למשמשיו למהר ולהביאו לפניו, וכדי לפצותו ולפייסו נתן לו נדבה גדולה, ואז הלך ליטול ידיו וחזר שוב לכותל המערבי להתפלל.

חורא, אבל אה"נ דמלבין חמיר משפיכות דמים, כיון שמביישו בפני רבים כ"ט.

ומבאן נלמד עד כמה צריך לחוס על כבוד חברו מלגרום לו צער ועלבון ברבים וביחוד לא, ואדרבה לחלוק לו כבוד, ולדרוש בשלומם ומוצתם של ישראל כל הימים, לעמוד לימנים ולהקל עליהם כמה שבידו לי, ומידה טובה מרובה עד כמה גדול שכרו בזה לי ובבא לי.

והמכנה שם רע לחבירו, ומדייק ה'פני יהושע' דממאי דקתני 'כל היורדין' משמע שגם רוצח השופך דמים בכלל העולים מניהנם, וא"כ איך אמרו שם 'כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים', והלא המלבין פני חברו גרוע וחמור יותר, והא ראיא שאינו עולה מניהנם, ומתריץ דבודאי כן הוא האמת, 'דהא דקאמר לעיל 'כאילו שופך דמים' לאו דשקולין הם, אלא שיש בכלל ענין זה ענין דשפיכות דמים, כיון דאזיל סומקא ואתא

כ"ט. צא ולמד חומר העוון ממה שאמרו (ב"מ נח: נט.) 'כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים... אין לו חלק לעולם הבא' וכדאי הוא העיון בתשובתו של הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספרו 'מנחת שלמה' (ח"א סוף סימן ז) שהאריך לעורר בענין הלבנת פנים, ודן שם באריכות מדוע לא מצינו שהתירו לחלל את השבת כדי להציל את חברו מהלבנת פנים (ועי' שו"ע אורח שז יד), ואיך א"כ מזלזלים בדבר חמור כזה.

ל. סיפר הרה"ק רבי יהוד'לע מדז"יקוב זי"ע, כי בתקופה מסוימת הגיע המצב שחד ממנהלי המוסדות בוויז'ניץ לא הצליח בתפקידו להביא די ממון לשלם למגידי שיעורים וכו', ולא קיבלו את המגיע להם, והיה ה'גרעון' הולך גדל... עד שלא היה ברירה ונכנסו להרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע לספר על המצב הקשה בעטיו של אותו מנהל, אמר האמרי חיים לאחד מהמנהלים, לך אמור לו שאי אפשר להמשיך כך, ואין ברירה, אלא עליו להתפטר ממשרתו. למחרת שאל הרבי את הנ"ל, האם מסרת את השליחות וענה שלא. ושאלו מדוע, ענה האיש - איני יכול למלא שליחות של שפיכות דמים, קם הרבי וחיבקו בחביבות, ואמר כאלו תלמידים רצייתי להעמיד שאין יכולים למלא שליחות של שפיכות דמים...

וכשהיה רבי יהודה'לע חוזר על מעשה זו, היה אומר שלכאורה היה ניתן לומר כי אותו שליח שלא קיים שליחותו הינו בגדר מחוצף, שלא קיים ציווי הרבי - ציווי מפורש... אכן לא כן מחשבות האמרי חיים, אלא אדרבה שמח שהלה אינו מסוגל לעשות כן. (הובא בקונטרס 'דבריו חיים וקיימים').

לא. מעשה היה אצל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע שנכנס פעם להדליק נרות חנוכה וניגש אל המנורה, אך במקום להדליק הורה למשמשו להכניס את המנורה אליו החדרה, ולאחר כמה דקות יצא עם המנורה והדליק את הנרות כדרכו. החסידים שראו מעשה זה התפלאו מאד, והיו סבורים שבודאי היו לרובם בזה ענינים נסתרים וגבוהים העומדים ברומו של עולם, אך לאחר ההדלקה סיפר להם המשמש גופא דעובדא היכי הוי, כי תפקידו היה להכין את נרות המנורה מדי יום ביומו, ובאותו יום התחלף לו בין כד השמן לבקבוק של משקה 'מעד' [-מי דבש], ובטעות הכניס את ה'מעד' במקום שמן זית, ובכניסתו הבחין הרבי מיד בטעות, לפיכך הורה להוציא את המנורה, כי לא רצה לגלות את הטעות ברבים ולבייש את פני המשמש ברבים.

לב. בשם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע אמרו, שאף אם אין אדם יכול לעזור לשני ולסעוד אותו, וגם אין בכוחו לדבר עמו דברים המתיישרים על הלב, לכל הפחות ישמע אותו ויקשיב לשוועתו שגם בזה הוא מצילו ומעודדו - כשמרגיש שיש אחד שמבין מצוקתו, וכמו שנרמז בפרשתו (לז כא) 'וישמע ראובן ויצילהו מידם', שעצם השמיעה היא ההצלה.

לג. וכבר אמרו, שכל מעשה הצלתו של יוסף הצדיק מבור בית הסוהר ועלייתו להתמנות למשנה למלך - הכל היה כששאל את שר המשקים והאופים - מדוע פניכם רעים היום, כששם לבו לחזק את זולתו, כי רק עי"ז יצא שר המשקים מבית הסוהר ובהגיע מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם אמר לו שר המשקים - את חטאי אני מזכיר, פרעה קצף ויתן אותי במשמר, ושם אתנו נער עברי ונספר לו ויפתור לנו את חלומותינו, ואז אמר פרעה להביא לפניו את יוסף עד שנתמנה למשנה למלך. ובלא השאלה התמימה הראשונה - מדוע פניכם רעים, מה שלום מע"כ, וואס טוהט זיך, לא היה קורה ככל הדברים האלה. ללמדך שע"י 'מילה טובה' בין איש לרעהו אפשר לאדם להציל אחרים ואת עצמו, עדי בואו אל כס המלוכה...

וזאת נדרש גם ממה שנהגו להניח את ה'שמש' מעל הנרות, כי בו מדליקים את הנרות (מהרי"ל), ורמז יש בדבר כי כל המיטיב לאחרים כדוגמת ה'שמש' שהוא מדליק את כל הנרות אזי עולה ומתעלה הוא על כולנה...

לד. כבר מילתנו אמורה רבות, עד כמה גדול כוחם של הנעלבים ואינם עולבים לפעול ישועות לעצמם ולאחרים, וכה היה מעשה לאחרונה ממש (וכפי ששמענו מאחיו של בעל המעשה), בשב"ק פר' תולדות העעל"ט ניגש איש יהודי

הנוכה

והכינו את אשר יביאו - ההכנה לימי החנוכה הממשמשים
 שבא מבלי להכין את עצמוליה, כי ככל שיכין את
 עצמוליו ויזכך את נפשו'ו כך יזכה ליה להשיג יותר את
 האור והקדושה הנוראה וכל ההשפעות הטובות לט, ולא

לפני התיבה בביהמ"ד שבשכונת סטעטן איילענד שבניו יורק, וסלסל בקולו כשהוא משנה קצת מהנוסח והנעימה המקובלת שם, לאחר התפילה ניגש אליו אחד ושפך עליו קיתון של רותחין על ה'חוצפה' הגדולה... וכן לא יעשה... והיה ניכר בעליל עד כמה נפגע ה'חזן', מיד ניגש אליו אחד (אחיו של ה'מספר') והתחנן בפניו שיעביר על מידותיו וישתוק... והוסיף לבקש ממנו שיואיל בטובו להתפלל על בחור 'בא בימים' כבן כ"ח שנה שימצא את זיווגו ההגון במהרה, ונעתר 'בעל התפילה' לתחנוניו, ו'בעת רצון עניתך', בחסדי השי"ת ביום רביעי פר' וישלח כבר 'נשברה צלחת' בקול ששון וקול שמחה...

ומכאן ילמד כל אחד לדעת כי השותק הוא 'יחסן' בין אנשים, וגם 'יחסן' בעיני הבורא ית"ש, כדאיתא 'לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מידותיו' (תענית כה:).
 לה. וכך אמרו 'בעלי הרמז' כי 'הכנה' בגימטריא 'יסוד', כי העיקר וה'יסוד' שעליו יעמוד כל בניין מעשה המצוה הוא ה'הכנה' שלפניה ברעותא דליבא.

וכך אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (כי תצא תרצ"א ד"ה כי יקרא) לבאר מדוע נקראת מצות שילוח הקן בלשון חז"ל (מדרש תנחומא פרשת עקב סימן ב) 'מצוה קלה שבקלות', כי דרשו חז"ל (חולין קלט.) 'כי יקרא - פרט למזומן, נמצא שלא שייך הכנה לקראת מצוה זו, ועל כן היא מצוה 'קלה'...

והנה בשלטי הגיבורים (שעל הגהות מרדכי שבת עט.) הביא רמז לחנוכה מלשון הכתוב בפרשת מקץ (מג טז) 'טבוח טבח והכן', שאות ח' מ'טבח', בצירוף תיבת 'והכן' עולים יחדיו - 'חנוכה'. והרי שבחנוכה נרמז במיוחד ענין ההכנה. ידוע מה שאמרו צדיקים 'הכנה למצווה גדולה מן המצווה', והוכיחו זאת מדיני הדלקת המנורה בבית המקדש, שהרי קיימא לן (יומא כד: ונפסק ברמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז) שעצם הדלקת המנורה כשרה בזר, ואילו הכנת והטבת הנרות צריכה להיות אך ורק על ידי כהן.

הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היה אומר, שבשעה שהכין רבו הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע את הפתילות היו פניו בוערים ולוהטים כמו בשעה שעמד על פתח התנור הלוהט בעת אפיית מצות.
 לו. כך אמר הרה"ק ה'ישועות משה' מוויז'ניץ זי"ע, 'הכנה' עולה בגמטריא - 'מח ולב', לרמז שבראשונה יש להכין את המח ואת הלב לבורא כל עולמים, ולהדליקם בנר חנוכה.

לז. הרה"ק אדמוה"ז מטשורטקוב זי"ע היה אומר על הקרא (י כג) 'ולכל בני ישראל היה אור במושבותם', כי כמו ששווי וחינה של 'אבן יקרה' תלוי היכן העמידוה, אם יעמידוה בתוככי חרס ועץ, או בתוככי כותל מטונף ומזוהם לא יהא נראה זיו האבן, ורק כאשר יעמידוה במקום הראוי לה - במקום נקי ומצוחצח אז תעמוד על ערכה וחינה כראוי לחשיבותה. כדברים האלה לדידן, בימים הללו שורה אור לכל ישראל - אלא שהכל תלוי אם ינקה עצמו מעט שיוכל האור לשכון בתוכו (אפי' במעט) יזרח האור כדוגמת אבן טובה כשנמצאת בתוככי כסף וזהב (גנזי ישראל תרפ"ד משם אביו).

לח. מסופר על הרה"ק ה'ישמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע, שלא נתן לחסידיו לשהות אצלו בעת הדלקת הנרות, חסיד אחד שעז היה חשקו לראות את עבודת הקודש, נחבא פעם באחד הארונות שבחדרו, והציץ משם לחזות בנועם קדשו, והנה הוא רואה שבטרם הדלקת הנרות היו פני הרבי בוערים כלפידים, בהכנה דרבה לקראת קיום המצוה, אך בבואו להדלקת הנרות 'פשט צורה' של ההתלהבות, ו'לבש צורה' של פשטות והתאפקות, אמר את הברכה מילה במילה והדליק את הנרות. החסיד שהביט בעבודת הקודש התפלא עד מאד, דהא איפכא מסתברא,

באר הפרשה - הנוכה

בדרך גם, יגזור גם על כלים שבורים שיתוקנו, ואכן אסף הבן כלים שבורים, נתנם זה על גב זה, ונתחברו כאחד בדרך גם, והמשיך עמוד השמן למלאות את הכלים עד שנגמרו כולם, ונענה הבן 'אין עוד כלים בבית', - שמע עמוד השמן כי בן ופסק (עד כאן בתרגום מארמית). מעתה, יש להמליץ בעדינו, שהרי 'אין הקב"ה בא במרוניא עם בריותיו' (ע"ז ג.), ויש מקום לאדם לומר, אין בכוחי להכין כלים מזופפין וסתומין כראוי לבל ישפך ויאבד השפע, לזה אמרינן ה'בן כלים כפי כוחך, ואף אם יהא הכלי מחורר פְּנָפָה, יעשה הבורא גם ויסתום את הכלי, כדי שיקלוט את האור...

אחד מדרכי עבודת ההכנה הוא ריבוי לימוד התורה, וכבר אמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק זי"ע, שהאור של כל יום טוב טמנו חכמים בחלק התורה שלו, דהיינו בהלכות החג בחג, כי האור נגנו בתורה, וכ"ש בחנוכה שכל עיקרו נגנו בתורה, כי גזרו היוונים 'להשכיחם תורתך' והחשמונאים התגברו עליהם, לכן פשוט שא"א לזכות לאורות של חנוכה בלי האור של התורה. דורשי רשומות אמרו להעמים במאמרם (ברכות נא): 'אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו, אורו זה

עוד אלא שההכנה היא ה'כלי קיבול' לקלוט בו הקדושה, דמי שבא בלא 'כלי', במה ישמור ויחזיק את האור הגדול. ומקרא מלא דיבר הכתוב ב'אלישע', כאשר התלוננה ה'אשה השונמית' בפניו על עניותה ודוחקה, ציוה עליה אלישע הנביא (מלכים ב ד ג) 'לכי שאלי לך כלים מן החוץ מאת כל שכניך, כלים רקים אל תמעוטי', ואכן כפי כמות הכלים שהביאה כך היה כמות השמן שנשפך בדרך גם בלי גבול וסוף. ולכאורה יש להבין, אם כבר נעשו לה ניסים בריבוי 'השמן', מדוע לא נעשה לה עוד גם בריבוי 'כלים'. אלא, זה הכלל, אין אדם זוכה לגם, אם לא יעשה איזו פעולה מצד עצמו, ולכן ברגע שנגמרו הכלים נפסק גם בן 'שפע' השמן מלהשפיע, והלימוד לדידן, בכדי לזכות לשפע הנם והאור, צריך להקדים ולהכין תחילה 'כלים' לקלוט בהם את השפע, ואז נזכה ליהנות מן השפע הנשפע בימי חנוכה².

ולא זו בלבד, אלא דכתב ה'רד"ק' על הפסוק שם (ו) ויהי כמלאות הכלים - (באגדה ובתרגום של תוספתא), כשנגמרו הכלים, אמרה לבנה הבא עוד כלי חרס שבורים, כי הקב"ה שגור על כלים רקים שיתמלאו

שהיה צריך להתלהב בעת קיום המצוה גופיה יותר משעת עבודת ההכנה, אך לא העיז לצאת ממחבואו בידעו שכל הימצאו בחדר שלא ברשות הוא, לפיכך שמר את השאלה בלבו, למחר ניגש אליו ה'ישמח ישראל' ואמר לו 'ההתעוררות שהאדם זוכה בשעת קיום המצוה היא על ידי אתערותא דלעילא, אבער וואס דער מענטש קען, און וואס דער מענטש דארף (מה שהאדם יכול וצריך) הוא לעורר את לבו באהבה ויראה בשעת 'הכנתו' למצוה, ואז עליו להתלהב ולהבעיר את לבו בדביקות להבורא יתב"ש...'

לט. הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע נשא את משלו לחולה אנוש שבדקו הרופא וגילה את אזנו כי דרך רפואתו היא, שישפוך יין על גבי התנור וינשום עמוק את הריח העולה, הלך החולה ו'ניסך יין' על התנור, גם הכניס את האוויר עד לתוך עמקי ריאותיו, אך לדאבון לב לא נראה שום שינוי במצבו, חזר האיש אל הרופא ושאלו 'למה רימיתני', הן עשיתי ככל אשר צויתני ואיני רואה שום סימן הטבה. החזיר לו הרופא, הגידה נא, מה עשית, סיפר לו החולה כך וכך עשיתי, נענה לו הרופא, אוי, סכל שכמותך, וכי תעלה על דעתך שיש תועלת בשפיכת יין על גבי תנור צונן, כלום 'סגולות' הנני נותן לך, הרי הכוונה הייתה שתדליק תחילה אש בתוך התנור, וכשיהיו דפנותיו רותחות אז תשפוך יין, ובזה ינדוף ריח היין ויתפשט כהוגן בחלל הבית, ובכח עשן זה כשיכנס לגופו של אדם לסלק ממנו את כל המזיקים. והנמשל לענייננו, חנוכה הינם 'מים המבורכים', מלאי אורה והשפעות קדושות ונפלאות, אך תחילה צריך האדם להרתיח את עצמו למען יהיה כלי מחזיק ברכה, ובזה ישאב השפעת וקדושת הימים עד שיבואו כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו.

מ. והעיקר שיגש בהשגות גדולות כידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למוכר השמן שבא לעיר עם חביות ענק למכור לבני העיר שמן טוב ומשובח, והנה רצונו של המוכר למכור את כל אשר יש לו לבני העיר, אבל למעשה לא יוכל לתת לבני העיר רק כפי הכלים שכל אחד מהם יגיש אליו... הגדול כפי גדלו והקטן לפי קטנו. והנמשל מובן ביותר, כי הקב"ה רוצה להעמיסנו בשפע גדול ביותר אבל למעשה יריק עלינו רק כגודל הכלים שהכינו בני העולם לקבל בהם.

והתלהבות מלמטה, שהוא החשק והרצון ומחשבות לב האדם בעת עבודתו את הבורא.

על פי הדברים האלה יש לפרש את דברי הש"ס, כי בימים אלו אפשר לנו לזכות לניסים גדולים כמו שנעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ובאמת הכל עומד מוכן, העגלות מלאות כל טוב, והמכונה מוכנה לחוביל, אבל נחוצה מעט התעוררות מלמטה כדי להפיק רוח החיה באופנים^{מב}.

וזאת שאלו, 'מאי מברך', איזוהי הדרך הישרה שיבור לו האדם לעשות על ידה בריבה לקשר בין הקב"ה המשפיע לבני ישראל המקבלים, ועל כך אמרו - 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו', מלשון צוותא וחיבור, שצריך להתדבק להקב"ה, ואז יריק עלינו את השפע, ואם עדיין ישאל השואל 'והיכן ציוונו', כלומר מה עלי לעשות כדי להתדבק אליו, לזאת תירצו 'לא תסור, שאל אביך ויגדך', מי שאינו יודע בעצמו את הדרך אשר ילך בה, יתדבק לילך בדרכי אבותיו ורבותיו, כמו שנאמר (שה"ש א ח) 'אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן', ועל ידי זה ימשך עליו כל השפע (ועי"ש עוד), ונמצאנו למדין, שאסור לגשת אל המנורה כמעשה קוף בעלמא חלילה, אלא מוטל עלינו להפיק רוח חיות באופנים על ידי התלהבות ושמחה של מצוה.

וכבר איתא בספה"ק כי כל מהות ה'חנוכה' הוא חידוש עבודתו ית' מתוך חמימות והתלהבות^{מב}, שהנה,

תורה ככתוב (משלי ו כג) 'ותורה אור', ללמדנו שאי אפשר 'לברך' על הנר של חנוכה עד שיהנה מאור התורה^{מא}.

להדליק - 'להדליק' את עצמו בעת ההכנה ובעת ההדלקה איתא בגמ' (שבת כג.), 'המדליק נר של חנוכה צריך לברך וכו', מאי מברך, מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של חנוכה, והיכן צונו, רב אויא אמר מ'לא תסור' (דברים יז יא), רב נחמיה אמר 'שאל אביך ויגדך וקניך ויאמרו לך' (שם לב ז), וצריך ביאור מדוע שאלו כן דיקא על מצות נר חנוכה, ולא בשאר מצוות דרבנן.

וביאר הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע (גנוי ישראל לחנוכה שנת תרס"ז) בהקדם מה שביאר מרן הבעש"ט הק' זי"ע (הו"ד ב'בן פורת יוסף' דרשת שבה"ג) במה שנאמר (שה"ש א יא) 'תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף', במשל, לתלמיד שלמד את מלאכת הצורפות אצל האומן במשך כמה שנים, בבוא העת אחרי שנים רבות הצליח ה' דרכו וכבר ידע את האומנות על בוריה, אך כאשר רצה בפעם הראשונה לצרף איזה כלי לא עלה בידו לעשות מאומה, כי שכח להתלמד האיד מוציאין אש מן האבנים (כדי לצרף בה את שברי הכלי), והיינו דכתיב 'תורי זהב נעשה לך' משמים ממעל, אך כל זה תלוי ב'נקודות הכסף', דהיינו בניצוץ האש

מא. ורמז לדבר, שהנה בסוגיא דחנוכה (שבת כא:) אחר האריכות דברים איך וכמה על האדם להדליק, באו חכמי התלמוד ושאלו 'מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה', ולכאורה הוי להו להתחיל ולפרש מאי חנוכה תחילה ואח"כ לבאר ולפרט את פרטי ההלכות, ולהאמור יש לומר, כי רק אחרי לימוד דף גמרא אפשר לנסות להבין 'מאי חנוכה', אבל בלי כח התורה פשיטא שלא ישיג מאומה. ועוד רמז לכך, דכמדומה שלא מצינו שום קושיא שיש עליה כ"כ הרבה תירוצים כקושיית ה'בית יוסף' (סימן תרע) מדוע קבעו שמונת ימי חנוכה ולא שבעה, הלא דבר הוא, ואולי סיבב הקב"ה כך כדי ללמדנו שעיקר יום טוב של חנוכה הוא לימוד התורה ביגיעה והתמדה ולחדש חידושים לאמיתה של תורה.

מב. בדרך משל יאמר, כי מדרכו של עולם, בהוציאם את ה'בשר' מתוככי הפריזער (מקפיא) יניחוהו מתחילה עד שיופשר הקרח שמעליו, אז יגשו לבשלו או לחממו, על דרך זה ממש, הרי תחילת העבודה קודם הדלקת נר חנוכה היא 'להסיר את הקרח' האופף אותנו, ולהתנער מכל הקרירות, ורק לאחר מכן נוכל להתחמם באש קודש ולקיים את המצווה בהדלקת הנר.

מג. כה אמר הרה"ק רבי הירש מרימנוב זי"ע (בארות המים, פרשת תולדות בהפטרה) דהנה כתיב (מלכים א' א א) והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו, וביאר, כי המלך דוד מרמז על מלך המשיח, בא בימים - היינו כבר הגיע זמנו לבוא, ומהו הטעם שמתעכבת ביאתו, לזה אמר ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו, היינו המצוות נקראים לבושים (זוה"ק ויחי רכו:), ורצ"ל שאכן בני ישראל מקיימים המצוות אבל ולא יחם לו - לא עשו אותם בחמימות ואש

שהעבודה יקרה בעיניהם עד שמוכנים למסור את הנפש בעדה, על כן הגדיל הקב"ה לעשות עמהם נס ופלא בנצחון על היוונים.

עפ"ז מבאר הא דאיתא בגמרא (שבת כג:) 'הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים, וכבר דקדק המהרש"א מדוע לגבי שאר מצוות כתיב 'הזהיר במוזה זוכה לדירה נאה, הזהיר בציצית זוכה למלית נאה, הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין, ואילו כאן כתיב 'הרגיל בנר (עיי"ש), אלא 'שגם לדורות זהו הענין של נר הנוכה להימשך אחר השי"ת בלהב אש עולה למעלה בכל רגע בהיות חדשה ללא התיישנות וללא התקררות, וגם נר של שבת יש לומר שהיינו הק' וכו' (עיי"ש), ומעתה יש לומר כי 'הרגיל בנר' הכוונה שהוא רגיל תמיד בהתחדשות, ולא רק לפרקים, על כן שכרו שיהיו בניו ת"ח מאחר שהוא רגיל תמיד בהתחדשות ממילא יהיו תולדותיו כיוצא בו.

ובן העמיסו צדיקים בלשון חז"ל (שבת כא:) 'מצותה משתשקע החמה עד שתבלה רגל מן השוק', דהכוונה לבטל ולבלות את הרגילות בקיום המצוות.

וכבר איתא בגמרא (תענית כה.) שמלכות יון (כן מבואר ב'מינל תענית') גזרו שתי גזירות על ישראל, חדא שלא יביאו עצי מערכה לירושלים ועוד שלא יביאו ביכורים, וכתב המהרש"א יש לתת טעם שגזרו על ב' דברים אלו, לפי שב' דברים אלו היו מביאין בשמחה... וכדאיתא שהמביאין עצי המערכה היו עושין יום טוב בו ביום, וכן בביכורים היה החליל מכה לפניהם, ועל כן גזרה או מלכות יון על שני דברים אלו - לבטל מהם השמחה, נמצא שהאיש אשר ניגש אל הנרות ומדליקם מתוך קרירות וכמצות אנשים מלומדה הרי הוא כממלא אחר גזירת היוונים^{מד}... על כן שומה עלינו

הקשו הפוסקים, מדוע קבעו חז"ל את ימי הנוכה להלל והודאה ולא למשתה ושמחה, ואילו פורים נקבע ליום משתה ושמחה, ותירץ הב"ח (סוף סימן תר"ע) כי עיקר הגזירה בפורים היתה מפני שנהנו בגופם מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב.), וכיון שהפגם היה בגוף על כן נענשו בגזירת כליון הגופים, דהיינו להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים רח"ל, ועל כן ישבו בתענית לענות את גופם עד שנתבטלה הגזירה, לפיכך כאשר עינו את גופם וצמו שלשה ימים ועשו תשובה נתבטלה הגזירה, ולפיכך גם היו"ט שנקבע לדורות תיקנו בו ריבוי אכילה ושתיה שהם צרכי הגוף כדי לזכור עיקר הנס. אבל בחנוכה היתה עיקר הגזירה מפני שנתרשלו בעבודה, ועל כן נענשו שביטלו מהם העבודה שהיא צרכי הנפש, כדתניא בברייתא (אוצר המדרשים אייזנשטיין עמ' 193) שגזרו היוונים על ביטול קרבן התמיד ושימאו את כל השמנים וביטלו מלהדליק נרות המנורה, ומשום הכי היתה דרך חזרתם בתשובה על ידי שמסרו החשמונאים את נפשם על העבודה, וכמו כן הושיעם ה' על ידי כהנים עובדי עבודה בבית ה' ועשה להם נס בנרות, וגם לדורות קבעו להדליק נרות תחת אשר הערו למות נפשם על קיום העבודה, ולהלל ולהודות להקב"ה שהיא עבודה שבלב, עכ"ד.

ותמה ה'שם משמואל' (מקץ תר"פ ד"ה ועם דרכנו) שלא מצינו בשום מקום שהחסירו בני ישראל אפילו קרבן אחד בימים ההם, ואם כן במה 'נתרשלו בעבודה'. אלא מבאר, שוודאי הקריבו בני ישראל את הקרבנות אלא ש'נתרשלו', וכלומר, שהיה זה מתוך קרירות ובעצלתיים, וכמצות אנשים מלומדה בלא התעוררות רגשות פנימיות הלב, ועל כן נגזר עליהם לבטל את העבודה, וכאשר החשמונאים מסרו נפשם לחידוש העבודה הרי בזה תיקנו את הפגם מעיקרו, שהוכיחו

בוערת. והיינו כדברי השם משמואל, שמה שאמרו ש'נתרשלו בעבודה', הכוונה שאכן קיימו המצוות, אבל באופן של מלומדה, ולא בהתלהבות ואש קודש, ולמדנו מכאן שכשיהיה אש קודש אז בוא יבוא ברינה...

ואולי לכן כל מצוות החנוכה הם ב'נרות', היינו לעשות הכל באש בחמימות, ואור גדול. ואפשר גם לרמוז בקרא, ערכתי נר למשיחי שרבו הספרים המרמזים בפסוק זה על ימי החנוכה, ולפי דרכנו י"ל, ערכתי נר - כאשר העבודה תהיה בנר באש הקודש, אז מיד יתקיים למשיחי שיבוא המשיח לגאלנו.

מד. צדיקי הדורות הגידו כי נודע שהיוונים גזרו על שבת חודש ומילה, ור"ת של שבת חודש מילה הוא 'שמח', כי זו היתה עיקר כוונתם לעקור ולהשבית את השמחה של מצוה.

בדרך צחות אמרו, כי 'ניגונים' רבים נפוצו בקרב ישראל על הפזמון 'יוונים נקבצו עלי', לרמוז שעל כל אחד לעקור את 'היוונים' שלו...

בפרט בימים האלה שזכינו להינצל מידם - לקיים את לעשות רצונו בלבב שלם, ברחילו ורחימו^מ, מתוך המצוה מתוך התלהבות ושמחת הלב שהיא היפך שמחה של מצוה, בהלל והודאה, ובתפילות^מ ובקשות^מ לא-ל חי^מ.

ובגשתו ל'למקום אש להבת שלהבת' - להדליק נר חנוכה, יבער בו אש ההתלהבות והתשוקה וזכמו שרימוזו צדיקים בפסוק (במדבר כא ח) 'עשה לך שרף ושים אותו על נם, והיה כל הנשך וראה

מה. מן העניין להביא מקצת שבמקצת ממה שכתבו בספה"ק בדרך קיום עבודת הדלקת נר חנוכה, ממש אחד מני אלף, ותן לחכם ויחכם עוד. והנה נהגו רבים לומר 'ויהי נועם' טרם עשיית כל מצוה, וכמו שכתב בספה"ק 'פלא יועץ' (ערך ויהי נועם) 'ויהי נועם צריך לאומרו קודם כל מעשה טוב בין בדיבור בין ממעשה', ומבאר טעמא דמילתא, כי בכל דבור ובכל מעשה גנוז רזין עילאין ורזי דרזין, ואין אנו יודעים אלא פשטן של דברים, ואם כי עצם עשיית המצוה פועלת למעלה, אך הרבה יותר היא פועלת אם מכוונים את הכוונות הקדושות שיש בה, וזה כוונת תפילתנו באומרנו ויהי נועם שיכונו ה' מעשי ידינו בשמים ממעל כאילו כווננו בכל הכוונות הראויות לכוין ותפילה עושה פירות. וגם בפסוק זה יש רזין עילאין בכל אות ואות ובכל תיבה ותיבה, והיה ראוי לנו שנאמר ויהי נועם על הויה נועם'.

ולעניין ברכות המצוה כתב ב'קב הישר' (פרק צו) בזה"ל, ויכוין היטיב בברכות של הדלקת הנרות לאומרם מתוך שמחה באשר המצוה היא חביבה בשעתה לזמן פעם אחת בשנה, ולכבוד המלאכים קדישין הבאים להבית בשביל מצוה זו.

וכתב שם עוד, 'והנה בברכה ראשונה של נר חנוכה יש י"ג תיבות, וצריך לכוין שהן מעוררים י"ג מדות רחמים, וכן יש י"ג תיבות בברכה שניה שהן מעוררים י"ג מדות רחמים, ושתיהן יחד הן כ"ו תיבות כנגד שם המפורש' (שעולה אף הוא למניין כ"ו).

עוד שם, שמלאכי עליון שרפים ואופנים באים לבית כל יהודי ומביטים בעבודת קדשו בהדלקת הנרות, ועונים 'אמן' על ברכתו, ורמז לדבר כי 'מלאך' בגימטריא 'אמן'.

ודע, כי כתב היעב"ץ (מור וקציעה סימן תרע"ב) שברכות אלו אינם כשאר ברכות המצוות שמברכין על המצווה, אלא הם חלק מעיקר קיום המצוה, כי הרי עיקרה נתקנה 'לפרסומי ניסא', וכי מדליק בלא ברכה לאו מידי עביד, דהרואה סבור שלצורכו הדליקה (עי' כע"ז בשבת כב:), נמצא שעל ידי הברכה נעשים הנרות לחפצא דמצוה, לא כן שאר הברכות שאינן חלק מגוף המצוה, ואם כן ביותר צריך להשיג לברך מתוך אש ההתלהבות באותה התלהבות של הדלקת נר החנוכה. וכך כתבו התוספות (חולין פה. ד"ה מה ביינהו דג מקרטע), וז"ל, מדאמר (במדרש) ילמדנו בפרשת בהעלותך, וכיון שהוא יוצא (הכהן) ורואה את הנר מיד הוא מתחיל שמח, ועומד ומקרטע לפניו.

מו. רמז נאה אמרו כי הנה האש בוערת ומכלה את השמן שבנר, ו'המחבר' את האש לשמן הוא הפתילה, אך בלא הפתילה אין בכח האש לשרוף את השמן, והנה ה'שמן' רומז על כלל ישראל (וכדאיתא במדרש ריש פר' תצוה), ואילו 'האש' רומז על הקב"ה, והחיבור והדבקות בין ישראל לאביהם שבשמים הוא על ידי ה'תפילה' אותיות 'פתילה'...

מז. לכן מצינו בזה כמה וכמה מנהגים בעת השויה אצל הנרות, וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו ורבותיו - זה באמירת 'יושב בסתר' ז' פעמים אחר הדלקת הנרות, וכבר כתב אחד הקדמונים (תלמיד הרמב"ן) ב'ספר זכירה' (סט א), סגולה מעולה לשמירה על כל השנה שיאמר בחנוכה כל לילה אחר הדלקת הנרות שבע פעמים 'ויהי נועם', כך מצאתי כתוב, וזה באמירת פרק קי"ט בתהלים, לשפוך לבו בשעה נעלה זו, לבקש על עניינים רוחניים לו ולזרעו אחריו. מח. כי הזמן מסוגל ביותר לקבלת התפילות, וכלשון התוספתא (מע"ש פ"ה הי"ד) כל העוסקין במצוות פיהם פתוח בתפלה לפני המקום. ועל דרך שכתב רבינו בחיי (שמות יט א) שתתפלל האשה בשעת הדלקת נרות שבת שיהיו בניה תלמידי חכמים מאירים בתורה, כי התפילה יותר נשמעת בשעת עשיית המצוה.

איש חסיד היה בבני ברק ושמו הר"ר שמעון דאסקאל, ולו חנות כלים במרכז העיר ברחוב רבי עקיבא פינת רחוב ירושלים, ובזמנו, בטרם קנה אותה חנות, היתה לו עוד הצעה לקנות חנות הגדולה פי שלוש מהחנות ברח' ר"ע ובאותם דמים, אך חסרון אחד היתה לה שהיא נמצאת ברחוב צדדי ומרוחק, ושאל את רבו הרה"ק מסאטמאר זי"ע כדת מה לעשות. השיב לו, כי הנה מצינו לתנאים ולאמוראים שחברו תפילות רבות לאומרם בסוף תפילת שמו"ע (כדאיתא בברכות יז). ולא ראינו שהמון העם אומרים תפילות אלו, לעומת זאת יש תפילה אחת שנתחברה ע"י

אותו וחי', שיש בו רמז על שלש הברכות שמברכים טרם הדלקת הנרות (בלילה הראשון של חנוכה), 'עשה לך שרף' זה ברכת 'להדליק נר חנוכה' כי האש דולקת ושורפת, 'ושים אותו על נס' היינו ברכת 'שעשה נסים', 'וראה אותו וחי' רומז על ברכת 'שהחיינו וקיימנו', והיינו שסגולת נרות חנוכה היא שאף כל הנשך יביט בנרות וחי' (וכמו שיתבאר עוד להלן), כי אף העומד בדיוטא התחתונה אפשר לו להתהפך מן הקצה אל הקצה לעלות מעלה מעלה, אך ה'בראשית' וההתחלה היא עשה לך שרף, לבעור באש קודש בעשיית המצווה ובעבודתו ית"ש"ט.

אחד מהאחרונים, וכולם מתעוררים ושופכים ליבם כמים בתפילה זו, היא היא 'תפילה זכה' שחיברה ה'חיי אדם', והטעם ש'זכתה' תפילה זו מפני שהיא עומדת במקום טוב - קודם כל נדרי... אף אתה, עדיף לך לרכוש את החנות השוכנת במקום טוב במרכז היישוב, כך עשה והצליח למעלה למעלה. אף לעניינינו יאמר, אנו נמצאים ב'מקום טוב' ליד הדלקת הנרות, כאן הוא המקום להשקיע...

מט. אגב גררא מזהירין, בגשתו להדליק נר חנוכה, יזהר בד בבד במשנה זהירות, לבל יכוו אחרים מ'האש', והיינו שלא יבוא חלילה לגאווה או כעס, וידע שכעס אחד ופגיעה אחת בחברו דוחה מאה עבודות ויגיעות במצוות ה', ועיקר העיקרים להיות 'אהוב למעלה' ובד בבד גם להיות 'נחמד למטה'.

סיפר אאדמו"ר הרה"ק מלעלוב זי"ע, ששמע מזקני הדור הקודם, שלאחר פטירתו של הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע לא היה ביד חסידיו להכריע מי ימשיך את עול ההנהגה (כי כמה מצאצאיו היו ראויים לאותו איצטלא), לבסוף קיבלו עליהם את מרותו של הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (בנו של רבי מיכל אהרן זצ"ל) משום מעשה שהיה, וגופא דעובדא הכי הוי, במשך כל השנה כולה היה ה'דברי שמואל' עסוק במצות נרות חנוכה, כשהוא עומד על סדר כתיבת הזיתים, בודק ומשגיח בזהירות יתירה להוציא מהם שמן זית זך מובחר בלא שמרים, וכן הכין את הפתילות בדביקות עצומה, וכל שכן בשעת ההדלקה היה פניו בוערים כלפידים ומדליק את הנרות בדביקות עצומה בל יתואר. פעם אחת נסע לשהות בצל זקנו הרה"ק בשבת חנוכה, ו'אכסניתו' הייתה בחדר הסמוך לבית המדרש, בערש"ק בעוד היום גדול התחיל להכין את הנרות ביגיעה ובדביקות כדרכו בקודש, ורק כשהכל היה מוכן ומזומן, עלה לבית זקנו ה'יסוד עבודה' - להביט בעבודתו בהדלקת המנורה, ככלות זקנו את העבודה, מיהר ה'דברי שמואל' לירד לביהמ"ד כדי להדליק את נרותיו, אך לתדהמתו מצא שמאן דהו כבר הדליק את המנורה, מיד נענה מתוך גבורת הנפש ביישוב הדעת - 'אה, כבר הדליקו את המנורה', הבו לי נרות אחרים, אך מחמת דוחק השעה לא מצאו כי אם נר אחד של חלב בלבד, נטל את הנר ואמר בפשטות 'השעה מאוחרת, נו, הבה נדליק נר איש וביתו', הדליק את הנר, ויותר לא דיבר או חשב על הנעשה. משראו זקני החסידים גדלות זו, החליטו כולם פה אחד שהוא הראוי לאותה איצטלא, לקבל על עצמו להמשיך ולפאר את השלשלת הקדושה של אבותיו, ולא מחמת יגיעתו והכנתו בכל השנה כולה לקראת ההדלקה של ימי חנוכה, אלא משום אותו מאורע שלא הדליק את המנורה ולא בא לכלל כעס.

שוב מעשה היה אצל הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, ששנה אחת בערב שבת חנוכה בעת שהיה עומד מוכן ומזומן להדליק את הנרות, עבר שם בנו הקטן רבי שלמה דוד יהושע (לאחר פטירתו הוכתר לרבי) והיה מכונה בפי החסידים 'דער יונגער רבי'. נהרג במלחמה ע"י הצוררים ימ"ש, הי"ד) והפיל את כל המנורה, ולא הייתה שהות להכין שוב את הפתילות ולהדליק הנרות, כל אותו זמן ישב ה'בית אברהם' מן הצד בניחותא וכשחיוך נסוך על פניו אמר אותו הבורא שציונו להדליק, ציונו ג"כ שלא לכעוס...

פעם התלווה הגאון ה'חפץ חיים' זצ"ל אל רבו הגאון רבי נחום קפלן מהורדנא זצ"ל לביתו בזמן הדלקת נרות חנוכה, כבוא הרב לביתו ראה שהרבנית איננה בבית, לכן נמנע מלהדליק והמתין עד שתשוב הרבנית הביתה... בהזדמנות שאלו ה'חפץ חיים' - הרי יש חיוב להדליק את הנרות מיד בבוא זמן ההדלקה, ענהו הרב, איתא בגמרא (שבת כג:): 'אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה (מי שיש לו מעות מועטים ואפשר לו לקנות בהם נרות שבת להאיר, או נר חנוכה למצוה), נר ביתו עדיף משום שלום ביתו', הרי שמשום חשש שלום בית עדיף לבטל הדלקת נר חנוכה, והנה, אם הייתי מדליק את הנרות טרם בואם הביתה הייתי גורם להם עגמת נפש, ונמצא שהיה עדיף אם לא הייתי מדליק כלל.

עבודה רבה ונפלאה השקיע האדמו"ר רבי יוחנן טווערסקי מטאלנא זי"ע בהדלקת נרות חנוכה, לאחר ההדלקה היה מפוזר ומכרכר לפני הנרות בהתלהבות נפלאה, בכל כוחותיו, ומרוב שמחה אף נהג לעשות 'קוויקלאך' לפני הנרות. פעם אחת לאחר שהדליק את המנורה בהתלהבות אש קודש עבר ילד קטן במרוצה ליד הנרות, נתקל במנורה וכל הנרות נפלו ארצה ונכבו. מיד נענה הרבי 'בני יקירי, הנני מכיר לך טובה על שזיכית אותי עכשיו לקיים

והדברים מפורשים בדברי רבינו 'המאירי', דהנה אמרו חז"ל (שבת כג:): 'הרגיל בנר הויין ליה בני תלמידי חכמים', ופירש רש"י (ד"ה בני) דקאי על נרות שבת וחנוכה, וכבר תמה רבינו יצחק בן הראב"ד (בקונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה, גרסא בספר הזכרון פחד יצחק להגר"י הוטרנ זצ"ל) דהא חזינן שרובא דעלמא מקפידים להדליק נרות חנוכה מידי שנה בשנה ואין כולם זוכים לבנים תלמידי חכמים, וכתב לפי דרכו דמכל מקום 'רק מיעוטא דמיעוטא מקיימין אותה בכל פרשותיה ודקדוקיה'.

אך מדברי המאירי (שבת שם) חזינן דקושיא מעיקרא ליתא, שכתב 'הרגיל בנר דרך חיוב מצוה והערה (מלשון התעוררות) מפורסמת הוין ליה בני תלמידי חכמים' י, והיינו דבכדי לזכות לבנים תלמידי חכמים לא סגי במה שמדליק 'נר חנוכה' כמצות אנשים מלומדה, אלא מתוך חיוב מצוה י, ועכ"פ מבואר בדבריו מהי צורת קיום המצווה בתיקונה - דרך חיוב והערה מפורסמת. וזה לשון ה'חות יאיר' (בהנהגות מקור חיים סימן תרעב ס"ב) 'נראה לי, דעיקר מצוה

את ההלכה (שבת כא.) 'כתתה אין זקוק לה'...'. ואולי תרתי איתנייהו בהאי עובדא, חדא, כפשוטו - שזכה לקיים ההלכה שאין צריך להדליק נר שנכבה, ולאז בכל יומא איתרחיש שיוכל האדם לקיימו, ועוד רימוז לו, שבכהאי גוונא 'אין זקוק לה' מלהדליק אש הכעס על הילד שכיבה את הנרות במשובותיו, אלא ישאיר את אש הכעס מכובה. נ. בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע אומרים (ע"ה"ת, עניני חנוכה), שאם זוכים על ידי הנרות לבנים תלמידי חכמים כ"ש וק"ו שהוא עצמו יכול לזכות להיות תלמיד חכם, עכדה"ק.

נא. אמרו צדיקי קמאי, דמה שאמרו 'הרגיל בנר הוין ליה בני תלמידי חכמים' קאי נמי על הבנים שסרו מן הדרך הישרה חלילה, שבכח הדלקת הנרות יתעורר בלכם הניצוץ דקדושה ויחזרו לילך על דרך המלך, ולזה גם נצרך שידליק דרך חיוב מצוה והערה מפורסמת, ובזה יבעיר בם אש הקדושה (אף אם אינם עומדים בסמוך לו).

סיפר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שפעם התהלך זקינו הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע עם משמשו בשוק, וניגשה אליהם אשה קשת רוח, ותשאל האשה אותם מי הוא הרבי כי לברכת הרבי אני צריכה (אחר שלא הכירה אותם), כמוכן שהמשמש הצביע ברמיזה אל עבר הרבי, אך לפליאתו הצביע הרבי על המשמש שהוא הרבי, כך נשנה הדבר שוב ושוב, שהרבי מצביע על המשמש והמשמש מצביע ומרמז בדרך כבוד על הרבי, עד שפרצה האשה בבכי ובדמעות שלישי אמרה, אנא מכם, בצרה גדולה אנכי ואל תהתלו בי, נענה ה'יסוד העבודה' הגידי נא מה בפוך, ותען האשה ותאמר, בת יש לי אשר לפני זמן מה התדרדר מצבה הרוחני, והנה זה עתה ברחא מהבית, והלכה לרעות במקומות זרים רחמנא ליצלן, וכל ההשתדלויות להחזירה למוטב העלו חרס, וגדול צערי מנשוא. הקשיב ה'יסוד העבודה' לדבריה היוצאים מן הלב, ושאלה, האם יש לכם באיזה מקום בגדים שלבשה הבת בעבר, ותען האשה, הן, אמר לה הרבי, קחו את הבגדים ועשו מהם 'פתילות' ובהם תדליקו נרות שבת, ותראו פלאות, מיד בבואה לביתה עשתה כדברי הרבי, ולשבת הבאה הדליקו בהם את הנר - וראה זה פלא, באמצע סעודת ליל שבת פרצה הבת אל תוך הבית, בבכיות עצומות מאין הפוגות, ואמרה שנכנסה בה רוח שטות לחטוא, אבל כעת הינה מתחרטת מאד על כל אשר עשתה, ונפלו זו על זו באהבה גדולה ומאז חזרה למוטב. הרי שבכח קדושת הנרות אפשר להחזיר נשמות טועות ותועות אל שורשן, ובזה סיים ה'בית אברהם' ואמר, שעל כן מברכים 'להדליק נר של שבת' וכן בחנוכה 'להדליק נר חנוכה', דהיינו שכל מי שתוהה בדרכו יכול לחזור אל מקור הקדושה להדליק את תוכו ופנימיותו על ידי נרות דמצוה.

אגב אורחא נציין מה דאיתא, שעל ידי 'וימאן אביו להתנחם ויבך אותו אביו' - בזכות זה עמד יוסף בנו בנסיון וקיים בנפשו 'וימאן', שנמנע מהעבירה בזכות הדמעות ששפך עליו אביו יעקב. וכך כתב בספר 'צורר המור' (בפרשתו על הפסוק 'ויבך אותו אביו') שהועילו הבכיות של יעקב שנמכר יוסף למצרים דווקא ולא לאיי הים ונעשה אדון בבית פוטיפר, ולכן נסמכו ב' הפסוקים (לו-לה-לו) 'ויבך אותו אביו', וסמוך לו 'והמדנים מכרו אותו אל מצרים לפוטיפר סריס פרעה שר הטבחים'.

נב. הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל בעל ה'אחיעזר', איקלע שנה אחת בימי חנוכה לעיר קראקא, בהיותו שם נקרע מעילו העליון, והלך אל בית החייט כדי שיתקן לו את הקרע, אך בכניסתו אל ביתו התנצל לפניו החייט שהוא עומד כעת לקראת הדלקת נרות חנוכה ולא יוכל לעסוק במלאכה ולתקן את הבגד, הסכים הגר"ח"ע לחכות בביתו עד אשר יסיים את הדלקת המנורה, בחשבו 'כמה זמן ישהה חייט זה בהדלקת נרותיו', והיה מפליא מה שראו עיניו באותה שעה, איך שחייט פשוט ביותר פשט את בגדי החול והמלאכה ולבש את מלבושי שבת,

הוא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראות אותם ולשמוח בהם²².
ואם כן מדוע מברכים שעשה ניסים מבלי להזכיר על אלו ניסים אנו מודים.

ומבאן מוכיח השפת אמת²³ יסוד גדול ונפלא, על פי מה שכתב המהר"ל מפראג זי"ע (בהקדמה לנבירות ה') שכמו שיש 'סדר' למבע כך יש 'סדר' לניסים, כלומר שכשם שהקב"ה מנהיג את עולמו בדרך הטבע, כך פעמים שהבורא ית"ש מנהיג את העולם בדרך הנהגה של ניסים, שכאותו הזמן כל הנעשה בעולם הוא בלא 'חוקי הטבע' וסדרי ההנהגה התמידית, אלא אדרבה עתה ההנהגה היא מחוץ לדרך הטבע וברוך נס. ובזמן גם חנוכה בימי החשמונאים האיר למעלה הנהגת הסדר לניסים, וממילא נעשה גם בנרות שדלקן שמונה ימים, כי אין עתה טבע כלל ו'חוקי שמים וארץ לא שמתו'²⁴. והארה נפלאה זו חוזרת ומתחדשת בכל שנה ושנה בימים ההם בזמן הזה, ועל כך תקנו לברך שעשה נסים, פירוש אנו מודים לאבינו שבשמים על שמאיר לנו עתה את אופן ההנהגה שיש סדר לניסים²⁵.

מאי חנוכה - מהות תוקף הארת הנס בימי חנוכה

פתח דברינו יאיר ביסוד גדול שכתב הרה"ק השפת אמת זי"ע (לקושים) המאיר באור יקרות את כל מהות ומשמעות תקפו של נס חנוכה בימים ההם ובזמן הזה. שהנה חז"ל תקנו שהמדליק נר חנוכה צריך לברך תחילה 'שעשה נסים לאבותינו', ולכאורה הכוונה על נס שהיה בפך שמן שלא היה ראוי לדלוק אלא יום אחד ונעשה בו נס ודלק שמונה ימים, אך אם כן קשה מהו שמזכירים 'נסים' בלשון רבים ולא שעשה נס בלשון יחיד, וביותר יש לתמוה, שהרי כשאדם מודה ומברך את השי"ת הרי הוא מפרט ומזכיר בפירוש על מה הוא מודה [וכמו שמברכים בברכות הנהנין בורא פרי העץ, בורא פרי האדמה וכו', ועל כל מין ומין יש ברכה בפני עצמה ולא תקנו ברכה כוללת על הכל].

הדליק את הנרות בחיבות ובהתלהבות, ושהה אצלם במשך כחצי שעה כשהוא מזמר בהשתפכות הנפש ובתמימות זמירות שירות ותשבחות למלך א-ל חי וקיים, ורק לאחר מכן החליף את בגדי השבת לבגדי החול ופנה אליו לתקן את בגדו, וכשסיים הגר"ח"ע לספר עובדא זו היה אומר 'באותה שעה הבנתי מדוע זכו בני קראקא (שהיתה עיר ואם בישראל בכל הדורות) שיצאו מהם גדולי תורה ויראה...'. והן הן הדברים הנזכרים, שעיקר הדלקת הנרות צריך שיהיה דרך חיוב מצוה והערה מפורסמת.

ואען ואומר לשבר את האוזן, דהנה בטעכנאלאגיע (טכנולוגיה) של היום מייצרים כל מיני דברים שונים, ולא מן הנמנע שבעגלא ובזמן קריב יתחכמו ויעשו יצירה נפלאה שתהא דומה בצורתה ובמתכונתה ובטעמה כדוגמת פרי אמיתי, ואף יהא ראוי לאכילה ולבישול, אולם עם כל זה - לא יוכל פרי זה להצמיח עוד פירות כיוצא בו, והנמשל, מי שאין מעורר בעצמו התעוררות בפנימיות לבו, הרי הוא דומה ממש ל'פרי' זה, שאף שמבחוץ נראה הוא לגמרי כפרי אמיתי, אך אינו מצמיח בנים תלמידי חכמים, מאחר שאין בו תוכן בפנימיותו, ודי בזה למבין.

נג. שמענו מאברך חשוב מנכבדי העיר בית שמש, אשר בערב חנוכה התעורר לבו לקיים את 'הרגיל בנר' באופן נעלה ונפלא, וקיבל על עצמו לקיים 'מצות רקידה' בכל לילה ולילה אחר הדלקת הנרות עם כל בניו, במוצאי שבת חנוכה חזר האיש לביתו באיחור רב (אחר שנסע לשהות בצל רבו לקראת שבת - בעיר אחרת) ומשנפנה להדליק נרות חנוכה מצא שבניו הקטנים כבר נמים את שנת הליל, על כן אחר ההדלקה פנה בעצמו לכל אחד ואחד מהם כשהוא במיטתו, אחז בידיו ורקד עמו - אף שהגוף ישן אך הנשמה מרגשת ברקידה דקדושה, ולחרדתו מצא אחד מבניו כשהוא 'מפרכס' (having a seizure) ונתון בסכנת חיים, מיד החיש את אנשי ההצלה שהובילו אותו במהרה לבית החולים והצילו את חייו כפשוטו (העידו הרופאים שאילו היה נשאר במצב כזה עוד כעשר דק' כבר לא היה את מי להציל), ונתקיים בו 'הרגיל בנר הווין ליה בנים' - שנשאר בנו בחיים...

נד. ועפ"ז מיישב עוד את קושיית ה'בית יוסף' הנודעת, מדוע תקנו שמונת ימי חנוכה, והלוא לא נעשה נס בנרות אלא רק שבעת ימים, שהרי היה להם שמן ליום אחד, אלא מבאר השפת אמת, שאכן לא תקנו ימי חנוכה רק להודות

על הנס שנעשה בנרות, אלא על אותו גילוי נפלא של 'סדר לניסים', וכבר ביום הראשון היתה הנהגה זו של ניסים. נה. כתב ב'מחזור ויטרי' (לחנוכה, סדר התפלה וקריאה"ת) ש'חנוכה' הוא מלשון 'חנינה', גם נודע מה שכתב הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע (מקץ ד"ה זמן) לרמוז עניין חנוכה בלשון הכתוב בפרשת מקץ (מג טו) 'אלוקים יחנך בני', וכוונת הדברים, שיש בה הנהגה של לפני משורת הדין ושלא לפי מעשי האדם.

באלה הימים ממקור הנסים וברוך נס. ונמצא מובן ממילא ענין נס יום הראשון, שאף שגם בלי נס היה להדליק מכל מקום נשאר לשאר הימים שיהיה נס גם ביום ההוא, והיינו שלא ידלק ממקום הטבע רק ממקום הנסים, כך נ"ל. עכ"ל.

והנה אמרו חז"ל (שבת כא:): מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה, ולכאורה תמוה מדוע פתח בלשון רבים 'מהדרין' וסיים בלשון יחיד 'מדליק שמונה', ועוד, מדוע נקט לשון 'מהדרין' ולא לשון 'מחמירים' כבבלי הש"ס.

ואומרים בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע לבאר על פי דברי המהר"ל (נר מצוה ח"ב) שמספר 'שבע' מורה על הטבע, וכמו שנאמר (משלי ט א) 'חצבה עמודיה שבעה' ואמרו (סנהדרין לה.) אלו 'שבעת ימי בראשית', שהבורא ברא עולמו בשבעת ימי הבנין, והוא הנהגת הטבע, וכל מה שלמעלה משבע - דהיינו 'שמונה' מורה על למעלה מן הטבע. וזהו כוונת אומרם 'יום ראשון מדליק שמונה' - בלשון יחיד, וקאי על הקב"ה, שהוא בעצמו מדליק מנין שמונה בעולם. כלומר הנהגה שלמעלה מן הטבע. וזה מבואר נמי מה שאמרו 'והמהדרין' שהוא מלשון 'הדרי בי', ר"ל, שעבודת ימי החנוכה היא להחזיר בתוך תוכו הנהגה זו שמעל לטבע¹¹, ובהו יושפע עליו הנהגה זו לכל השנה¹².

וברבריו הקדושים נכלל כל מהות ימי החנוכה הקדושים, כי בשמונה ימים אלו אין הנהגה טבעית כלל, וממילא ביד כל אחד ואחד לשנות את מולו מן הקצה אל הקצה, כי אין 'גבול' כלל...

ולחיבת הקודש נעתיק לשון קדשו, בברכת שעשה ניסים, יש להבין הלא נס אחד היה וכו', אם כן מה נסים שעשה נס הוה ליה למימר. אמנם, כי אין השבח על עצם נס זה דהיינו על זה שדלק הנר, כי אם כן לא היה מזכירים כלל נסים שאינו דבר העיקרי, והיה צריך להיות גוף הברכה שהדליקו מהפך שמונה ימים, ולמה נסתר עיקר הדבר רק נס סתם והלא ברכה ותפלה צריך להיות מפורש עיקר המכוון. ולזאת נראה לעניות דעתי, כי אין עיקר עצם ההדלקה בנס רק מה שנתעורר לישראל בחינת הנסים, והכלל כמו שכתב מהר"ל בהקדמת גבורות ה' כי כמו שיש סדר הטבע כן יש סדר מיוחד לעשות נסים לישראל עיין שם, ומקום הנסים הוא למעלה מן הטבע, ובימים אשר השם יתברך עשה לנו נסים עדיין בימים האלה נפתחים שערים הנ"ל אשר שם מקום הניסים, ואז כל השפע שביום ההוא וכל הנהגה לישראל נמשך ממקום הזה, היינו אף מה שבכל יום ויום יש זה מכל מקום באלה הימים נמשך זה ממקור הנ"ל וכו', ולכך הימים ימי רצון, ונקראים ימי הנסים. וענין זה נראה לעניות דעתי ברור אף שלא ראיתי זה כתוב בספר. ולכך מברכין שעשה ניסים, שעיקר הברכה על פתיחת מקום הנסים, וממילא כל הדברים

נו. והנה הגם שכל ימי חנוכה הם ימי ניסים והנהגה שמעל לדרך הטבע, אך ביותר הדברים אמורים ביום ראשון של חנוכה. וכפי שפירשו בדברי הגמ' (שבת כא:): 'בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון', שלכאורה אין הלשון מדוקדק כ"כ, כי נראה שכבר שבכ"ה כסליו חלים שמונת ימי חנוכה, והיה צריך לומר כי בכ"ה כסליו מתחילים שמונת ימי חנוכה, אלא רמז יש כאן, כי אכן ביום ראשון דחנוכה מאירים כל הארות של שמונת ימי חנוכה, וכביכול שביום זה מונח כבר שמונה ימים. ויתבאר ביותר על פי מה דאיתא ברוקח 'אין חוזק כחסידות בתחילתה', כי גופא בתר רישא אזיל, והכל קיים כבר בתחילה.

ובספר 'שבט מיהודה' (לנר א' תרס"ז) כתב בזה הלשון, ביום ראשון דחנוכה בודאי רפואה קרובה לבוא לכל מיני מחלה ר"ל. עפ"י דברות קדשו של כ"ק מר אבא (הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע) מארן זצוקלה"ה שתיבת רפואה הוא אותיות 'אור פה' ונקראת ג"כ 'ארוכה', שהוא אותיות אור כ"ה. והיינו שכל רפואה הנעשית תמיד ע"י תפלה שהוא 'אור פה', נעשית בחנוכה בעצם יום הראשון בכ"ה בכסליו, והיינו אור כ"ה. עכ"ל. ואם כי בוודאי כל ימי החנוכה מסוגלים לרפואה, אך ביותר ניתן לפעול זאת ביום הראשון.

סיפר לי יהודי חשוב שליט"א מתושבי ענגלאנד (אנגליה), שלפני כחמישים שנה נולדה לו בת בימי הקיץ, ולדאבון לב נולדה הבת בלי בני מעיים (קיבה) רח"ל, והודיעוהו הרופאים שמדרך הטבע לא תחיה אלא יום או יומיים. כשמעו

את דבריהם העלה בדעתו למהר ב'קריאת השם' עוד בימות החול כל עוד שהיא בחיים חיותה, וישאל היהודי את הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווראסק זי"ע על רצונו לקרוא מיד שם, אך הרה"ק אמר לו שימתין עד שבת. אבי הבת ניסה להסביר כי מי יודע אם תאריך ימים עד שבת, אולם רבי איציק'ל עמד על שלו שיתן שם בשבת. ואכן כך עשה. והנה רופאים נתנו לה לאכול אך 'כבולעו כך פולטו' ומ"מ למרבית הפלא נשארה הבת בחיים, כשהרופאים אומרים שניסי ניסים מתרחשים עמה בכל רגע - מעל לדרך הטבע.

כך נמשך הדבר עד יום א' דחנוכה, באותו היום גילה הרופא להורי הבת שאין בידו כל הסבר בדרכי הטבע - אבל לנגד עיניו נראה בצילומים דבר פלא והפלא כי נברא 'יש מאין' ובמקום הקיבה החל לגדול עור קצת ואולי יש תקווה, וביום שמעלים האור עלה העור... עד שבתוך ב' שבועות נבראה בקרבה קיבה חדשה לאורך ימים ושנים, ויהי לפלא ולמופת. ויהי בר"ח ניסן הבעל"ט נכנס האב עם ב"ב לרבי, והזכירו ב'קוויטעל' את הבת, נענה הרבי ואמר, שמיד כשנולדה הבת הבין מדברי האב שאין כל מציאות שתחיה הבת, על כן המתין לשעת הכושר - נר א' דחנוכה, ואז בקע רקיעים בתפילתו עד שהרגיש שפעל לה ישועה (מששמעה אם הבת דברים מפורשים יוצאים מפי הרבי נפלה לארץ חלשות ונתעלפה רוחה, שהרי באותו היום החל העור לצמוח - והם לא סיפרו לרבי באיזה יום אירע הנס כי לא ידעו מתחילה שהישועה הייתה תלויה ביום זה דייקא).

סיפר אחד מבני חבורתנו בעיה"ת בני ברק יצ"ו (בשנת תשע"ט), כי ב"ב לא חשה בטוב כבר כמה שבועות, וחששו הרופאים שהמחלה הידועה מקננת בקרבה, והורו לעשות סדרת בדיקות מקיפות וצילומים, ביום כ"ד כסלו בבוקר אמרו הרופאים כי אכן נתאמת החשש הנורא, והם רואים בצילומים את ה'גידול' רח"ל. מיד נפלה בבית אימה וחשכה גדולה, והפעיל האיש עסקנים גדולים שיסדרו לו תור בדחיפות אצל פרופסור גדול, וביקש לקבוע את הביקור אצלו בזמן שאחר השקיעה למען יזכה ל'המתקת הדינים' בכח ימי החנוכה, ואכן בערב היו אצל הרופא שבדק היטב אותם הצילומים, ולטענתו הרופאים הראשונים טעו בדבריהם ואין כאן אפילו זכר לגידול...

עוד מעשה שמעתיו מאחד מבני החבורה באלעד, אשר בנו עבר תאונה קשה בתחילת חודש כסלו, והיה מוטל בבית חולים, והנה מיד לאחר שהחשיך הלילה והחלו ימי החנוכה להאיר על הארץ נעשה נס גדול, ופתח הבן את פיו לראשונה והחל לדבר בשפה ברורה כאחד האדם.

שמעתי מאיש יהודי הדר בחו"ל שסיפר מה שבדידיה הוה עובדא, כי לפני כשלוש שנים ומחצה גילו הרופאים אצל שנים מבניו מחלה נדירה ל"ע שאינה מצויה כמעט בין הבריות, ולאחר שעירב עסקנים ידועי שם ויועצים רפואיים נתברר לו כי מחמת נדירותה אין ידוע על דרכי הטיפול והריפוי, והנה, בערב חנוכה (תשפ"א) שמע אודות העת המסוגל לקבלת התפילות אודות ענייני רפואה, ובפרט בנר ראשון דחנוכה, סבר וקיבל, ובאמונה שלימה עמד בתפילה ושפך שיח לפני אבינו שבשמים שיחוס וירחם, ואכן תיכף לאחר חנוכה נמצא רופא אשר הציע איזה טיפול, וב"ה שכהיום הזה כמעט ואין זכר למחלה, ואין פלא בדבר, כי כאמור חנוכה הוא זמן שלמעלה מן הטבע...

מִן הַבָּאָר

הנה פלא מצינו כי כששרה אמנו ילדה את יצחק אבינו כשהיא בת תשעים שנה 'ותיהום כל העיר'... הכל סחו ודשו בענין זה ואף בתורה מצינו התייחסות לנס גדול ופלא זה, ואילו כשיוכבד ילדה את משה רבינו הייתה בת ק"ל ולא מצינו 'רעש' מזה, ומבאר המגד מדובנא במשל מתוק, כי במצרים היה 'יריד' של ניסים 'ששה בכרס אחד' יולדות ביער ושני שיניים צומחות להם וכו' ואז לא היה כ"כ משמעות וחשיבות לנס בין הניסים...

אף לדידן ייאמר, ימי החנוכה הם ימי 'יריד' לניסים ואין כל כך חשיבות לנס הנעשה ליחיד אף אם הוא בעצם נס גדול, והמשכיל ינצל לפעול לעצמו נסים ונפלאות שיגיעו אליו בקל יותר...

נז. וכדרך שפירשו את לשון הגמ' (שבת כא:): 'לשנה האחרת קבעום בהלל והודאה', שלכאורה מדוע קבעום רק בשנה שלאחריה ולא באותה שנה, אלא שהתבוננו חכמים בעצמם וראו שהשנה שעברה עליהם היתה שנה אחרת - שכל השנה היתה במציאות אחרת לגמרי לאחר אור החנוכה, ועל כן קבעו לדורות ימים אלו בהלל ובהודאה.

נסית, בימים אלו הנם הוא בטבע הבריאה, אם כן בשם שמבקש בכל השנה כולה על הטבע כך בידו לבקש על הנם בחנוכה, ושפיר מבקשים ומתפללים 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים' נט. (ומכל מקום פשיטא, שגם בכל השנה כולה בידנו לפעול נסים ונפלאות על ידי תפלה, אך גדלה מעלתם של ימי חנוכה שאז אפשר 'להתפלל' להדיא על הניסים).

לעד קיימת - הארה נפלאה המתגלית בהדלקת נרות גם היום תנינן במסכת סופרים (כ א) 'אסור להדליק בנר ישן', ופירש ב'בני יששכר' (כסלו סבת מאמר ד אות ט) שר"ל שלא ידליק את הנר רק על מאי דהוה, מעשה שהיה, 'אלא צריך להדליק מחדש כי האור מתגלה גם עתה במצות ההדלקה, ודי בזה'.

אמרו חז"ל (תנינה יב.) על האור שברא הקב"ה בששת ימי בראשית 'כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנזו מהן, ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא, והגידו צדיקי הדורות, שאור גנזו זה חזור להתנוצץ בימי החנוכה (רוקח הל' חנוכה רכה).

'והימים הללו נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה' נח, וכמו שיש ללמוד ממה שפסק הרמ"א (או"ח קפו ד) 'ואומרים על הנסים בחנוכה ובפורים קודם 'ועל הכל', ואם לא אמרו אין מחזירין אותנו, ומכל מקום יוכל לאומרו בתוך שאר 'הרחמן', ויאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', והכי נהוג, ותמהו הפוסקים (בכור שור שבת כא. ישועות יעקב סי' תרפ"ד) שהרי אסור לבקש ולהתפלל על מעשה נסים (ברכות נד.), וכדמצינו גבי מעשה דרבא (תענית כד:) שמשום מעשה שהיה ביקש רחמים שירדו גשמים בתקופת תמוז, ונתגלה אליו אביו בחלום שישנה מקום שנתו, ולמחר מצא סימני סכינים על מיטתו, שהיו מזיקים רוצים להזיקו ולהרגו, וכל זאת מפני שהטריח כלפי מעלה ופעל נס שלא לצורך, ואם כן איך הותר בחנוכה לבקש 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים'.

ומבאר בעל השואל ומשיב' (בספרו דברי שאול דרוש לחנוכה), דהני מילי בשאר ימות השנה שעולם כמנהגו נוהג, אז אסור לבקש על הנהגה ניסית ולמעלה מדרך הטבע, כי בזה הוא משרד בריאת שמים וארץ, אבל בימי החנוכה שכל העולמות מתנהגים בהנהגה

נח. ידוע מה שפירש הקדושת לוי (קדושה ראשונה) בלשון הגמ' 'לשנה האחרת קבעום בהלל והודאה', שבשנה הראשונה כשירדו האורות של חנוכה סברו שמא אלו רק הארות לשעתם, אך לשנה האחרת הרגישו בעצמם את גודל האורות החוזרים ויורדים לקראת ימי החנוכה, וכבר נוכחו לראות שהארות אלו עתידים לירד בכל שנה ושנה, על כן קבעום לדורות.

הגה"ק הבן איש חי זי"ע (בן יהודע ד"ה לשנה) ביאר את קושיית הש"ס 'מאי חנוכה', הלא 'חנוכה' היא מלשון חינוך והתחדשות, ומדוע נקרא בשם 'חנוכה' בתוספת אות ה"א הנראית לכאורה כמיותרת, ומשני שהתרחש הנס בימי החשמונאים בכ"ה בכסלו, 'לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה', וכוונת התירוץ, כי האות ה"א מורה על דבר הפרה ורבה, וכמו שנאמר (בראשית מז כג) 'הא לכם זרע', וכיון שקבעו את הימים הללו לכל הדורות בהלל והודאה, לכן אף שהנס התרחש בפועל רק בימים ההם מ"מ פעלו החכמים בקדושתם להמשיך את אורות הנסים בימים אלו לעולם ועד, ומשום הכי שפיר נקרא 'חנוכה' בתוספת אות ה"א, לרמז ולהורות על שפע הניסים שמתעוררים בכל שנה ושנה ממה שהיה בימים ההם.

נט. אולם עדיין יש להקשות, אם הותר לבקש בימים אלו על ניסים, מדוע לא קבעו חז"ל לומר כן לכתחילה בנוסח הברכה (ולא רק למי ששכח), ותירץ האדמו"ר מטשערנאביל זי"ע בתוכחת מוסר, כי מי ששכח 'על הנסים' בתפלתו סימן הוא שמסיח דעתו מימי הניסים, לכן עליו לבקש שיזכה לנס פרטי - להתעורר מתרדמתו, ולהשכיל ליהנות מן האור הגנוז הנשפע בחנוכה.

אולם חסידים ואנשי מעשה פירשו לאידך גיסא, שאף בימי חנוכה זקוק האדם שתהא בידו זכות כל שהיא כדי שיוכל לבקש על הנס, והשוכח לומר 'על הנסים' בתפלתו וודאי נשבר רוחו בקרבו, ולכן בשכר מדת ענוה ושפלות רוחו זוכה שהותר לו לבקש על הנסים. ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, אלא שיש להשתמש בכל אחד ממאמרים אלו בזמן הנכון, כי על ידי החלק הראשון יתעורר לעבודת ה', ומ"מ אם ינסה היצה"ר להפילו מחמת כך בפח היאוש, מיד יזכיר לעצמו שלב נשבר ונדכה לא תבזה, ובזה יבטל מעליו כח היצר הרע.

שקרויה על שם, והיא הנוכת בני השמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת הנוכת המזוכה^פ.

עוד כתב שם הרמב"ן שאיתא במדרש (תנחומא בהעלותך) אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן, אל תתירא, לגדולה מזו אתה מוכן, שהקרבת יתבטלו אחר 'חורבן הבית', אבל שלך - הדלקת הנר, 'לעולם אל מול פני המנורה יאירו'. ולכאורה קשה, הרי בעת שהקרבת בטליתין אף הנרות יתבטלו, אלא יש לומר, 'שליך לעד קיימת' קאי על הדלקת נר חנוכה שהיא נהגת אף לאחר החורבן, נמצא שפיוסו של אהרן היה על ידי 'הדלקת הנר' בבית המקדש, ובאותה מידה על ידי 'הדלקת נר חנוכה' עד ימינו אנו ע"י כל בני ישראל איש איש בביתו.

וממוצא דבר אתה לומד באיזו הדרת קודש צריך לעמוד אל מול פני המנורה, וכמו שמפרש ב'ישמח ישראל' (בהעלותך ד) שמדברי הרמב"ן הללו למדנו, שבעת הדלקת נר חנוכה עומד כל יהודי על מקומו של הכהן גדול בבית המקדש, וכל איש פשוט ביותר בגשתו אל הקודש, להדליק נר חנוכה, הרי הוא עצמו נעשה ככהן גדול, וביתו נהפך כבית המקדש, ויתבונן בגשתו להעלות את האש שאינו מדליק כאן נרות שמן או שעוה בעלמא, אלא הוא מעלה את האור שמששת ימי בראשית, על כן, יגש אל העבודה באימה ובוראה מתוך שמחה של מצווה, על שאיש פשוט כמותו זוכה לחולל עתה 'מהפיכות' גדולות בעולמות העליונים.

הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע היה מפרש מה שאנו אומרים (על הניסים) 'והדליקו נרות בחצרות

וכך כתב ה'בני יששכר' (כסלו שנת, מאמר ב אות כא) 'הנה העדותי לך שלשה עדים נאמנים, אשר הארת אור חנוכה הוא מבחינת אור הגנוז, הלא המה הרב עיר וקדיש בעל ה'רוקח' ז"ל אשר דבריו מקובלים מאליהו [הנביא] זכור לטוב, וכן מדברי הרב הגאון מהר"ל מפראג, ידוע שדבריו נאמרו ברוח הקודש והיה משתמש ב'ספר יצירה', והרב הקדוש אשר היה סמוך לדורותינו מפורסם ברוח קדשו הרב מוה"ר רבי פנחס זצוק"ל מקארעין.

על כן לא נכתב בפירוש בתורה [שנגנו בה האור] היו"ש של חנוכה כי אם ברמזיה ונגיזה, וכן בוזה"ק לא תמצא מעניני נר חנוכה [זולת פעם אחד (ח"א רלח): מוזכר שם נר חנוכה דרך העברה בעלמא, וכן בתיקון"ז (כ"ט)], והוא מטעם הנ"ל, שהוא מן בחינת אור הגנוז וכו' והנה בעבור אלו הדורות שהן סמוכין לגאולה, התחילו חכמי הדור לדבר מעניני המצוה הזאת מה שלא שיערו הראשונים, והוא סוד כמוס'.

נמצא שכל יהודי באשר הוא - אף בדור האחרון, בגשתו להדליק את הנר, ידע שלא רק את האור העולה מנרותיו הוא מדליק, אלא הוא מדליק בזה אף את האור הגנוז מששת ימי בראשית.

עוד מצינו על גודל הארת קדושת הנרות בדברי הרמב"ן (ריש פר' בהעלותך) 'ובלשון הזה מצאתיה במגילת סתרים לרבינו נסים, שאמר, ראיתי במדרש (בהעלותך ה) כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי, חלשה דעתו של אהרן שלא היה לו חלק עמהם, אמר לו הקב"ה למשה 'דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות, ואני עושה בה לישראל על ידי בניך ניסים, תשועה וחנוכה

ס. כמה מהראשונים כתבו שמצות נרות חנוכה נתקנה דומיא דמנורת המקדש, ולפיכך דינם שווה, וכך פירש הר"ן (שבת כא.) דלכן אסור להשתמש לאור נרות חנוכה, 'דכיון דעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה, עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל'...

ואילו ה'כל בו' (סי' מד) ביאר בזה את הטעם שנהגו להחליף את הפתילות בכל לילה, שהוא זכר למנורת המקדש שהיו מחדשים את הפתילות בכל לילה.

בדרך זה ביארו צדיקים מה שאנו אומרים ב'הנרות הללו' - 'ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד', שלכאורה מה החידוש יש בהיתר ראייה, ומהיכי תיתי לאסור שהוצרכו לומר שלא כן הוא אלא מותר להסתכל בהם, ותירצו עפ"י האמור שקדושת נרות חנוכה היא כקדושת המנורה, ואם כן היה מקום לומר שכשם שאסור לראות את המנורה (עיי' פסחים כו.) כך יהא אסור להביט בנר חנוכה לגודל הקדושה שבה.

נוראות הפליג הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע (לחנוכה) בגודל הדלקת נר חנוכה, כי במנורה שבבית המקדש הדין הוא שאם נכבה הנר שצריך לחזור ולהדליקו, ואילו בחנוכה קיי"ל כבתה אין זקוק לה, והיינו טעמא, כי עצם הדלקת האור כבר מאיר את הנשמה.

בו קדושה נפלאה גדולה אין שיעור, ואילו היינו זוכים להשנות רוח הקדש היינו מברכים ומבינים ומשיגים ע"י מצות הדלקת הנרות של מצוה - עתידות^{סא}.

מעוז צור ישועתי - שפע רב בהנוכה וביותר בעת ההדלקה כתב הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (ייטב פנים 'הוד והדר' אות ב) שורש מצות הדלקת נר הנוכה הוא, כדי לעורר נסים ונפלאות גם עתה^{סב}. וכתב עוד (אות כו) זהו עיקר תשמישן, להיוושע בהם גם היום^{סג}.

קדשך, ומקשים העולם, הרי 'הדליקו את הנרות' בהיכל הקודש ולא בחוץ, אלא דקאי על 'הנרות' שאנו מדליקים 'בהיום' כל אחד בחצר ביתו בשמונת ימי הנוכה (שהוא במקום מנורת המקדש, כמבואר ברמב"ן), וקדושת הנרות הופכת את רשותו לחצרות קדשך. המשכיל בעת ההיא, יראה שיהא רישומו ניכר, ותיספג הקדושה בכותלי הבית, כדי שבכל השנה כולה יהיה בהם קדושת העזרה.

כתב ה'קב הישר' (פרק צו) שהמנהג לישב אצל הנרות ולהביט בהם, וכל הנר הדלוק לדבר מצוה יש

סא. ואף שאין לנו 'עיניים' לראות, אך מכל מקום 'ראש' יש לנו ב"ה... וממוצא הדברים נשכיל להבין על גודל קדושת הנרות עד שאין לנו יכולת להשיג אפילו אפס מקצהו...

כיו"ב, מקובל מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שבנרות 'שבת' אפשר לראות כל מה שעתיד להתרחש במשך ימות השבוע, ובנרות 'חנוכה' אפשר לראות מה יקרה בכל ימות השנה. ואילו הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע היה אומר, שמי שיש לו עינים צופיות יכול לראות את שם הוי"ה מאיר בנרות חנוכה (אמונת משה חנוכה מט).

סב. מעשה מופלא שהיה אצל הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע, בשנת תשל"ג, כי אחד מתושבי אנטווערפן הוצרך לצאת מגבולות המדינה, ובא לפני הרה"ק שאין לו 'פאספארט' (דרכון), נטל הרבי בענטשער (סידור' בו נדפס ברכת המזון), נתנו לאיש ואמר לו הרי 'פספארט' בידך... הלה התחזק באמונת חכמים תמימה, ובבואו למעבר הגבול הושיט את ה'בענטשער' כאילו היה 'פאספארט', ואכן, לשמחתו אירע הנס ופלא הגדול, השומר קיבלו וחתם עליו ב'חותם' המאשר את הכניסה, והיכן מקום החתימה... ב'ועל הניסים'...

ורמז יש בדבר, כי 'על הניסים' של חנוכה פועל ישועות לכל השנה להמשיך את 'ניסיך שבכל יום עמנו', ולא עוד אלא שהם פותחים את כל השערים - שערי שמים ושערי ארץ, אף כשנצרך לנס מחוץ לדרך הטבע, אין 'מעצור' ומחסום כנגדם כלל וכלל.

סג. מעשה בחסיד שבא לפני רבו, הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע ובכה כי זמנים קשים ומרים עוברים עליו באשר אין לו פרנסה, ומלבד מה שהחובות משתרגים על צווארו הרי מוטל עליו להשיא כעת כמה בנים, ומאין יקח להוצאות הנישואין והנדוניא.

שאלו הרבי מה מעשיך לצורך הפרנסה, ענה החסיד שהוא מוכר 'דבש', אבל הוא מרוויח בקושי כדי סיפוק ללחם צר ומים לחץ, מאין אשיא את בניי, אמר לו הרבי, שמע נא היטב לאשר אני מצוה אותך, כשיבוא הקונה הבא לפניך ושאלך אודות מכירת דבש, תבקש ממנו מחיר כפול מהנהוג, וכשיסכים לכך תבקש מיד פי שניים ממה שהוא הסכים, וכך תוסיף עוד ועוד במחיר - אל תפחד, תמשיך להעלות ולהעלות את המחיר ללא מעצור וללא רחמנות (כלשון בני אדם, עד הסוף).

יצא החסיד מבית רבו וחשב לעצמו, כיצד אעשה זאת, כמה מעות אוכל לבקש על צנצנת דבש אחת. אבל מאחר שהיה חסיד מאמין באמונת צדיקים החליט לעשות כדבר הרבי ויהי מה. אחר הדברים האלה שב לביתו, והנה הוא שומע נקישות על דלת הבית, פתח הדלת, ולפניו הגלח (כומר) דמתא... הגלח התנצל, הנה, באמת, בדרך כלל אינני קונה אצל יהודים, אבל מה אעשה שאצל הגוי מוכר הדבש נגמר כל הדבש, וכעת הנני נצרך בדחיפות לדבש. על כן באתי אליך. פתח היהודי ואמר, אצלי עולה הדבש בסך אלף רובל, הסכים הגלח כי כסף לא חסר לו... לאיך, הדבש היה נחוץ לו עד מאד. החל החסיד לגמגם, ואמר לגלח, באמת, המחיר הוא אלפיים. וכך דיבר סחור סחור עם הגלח ועלה במחיר עד שהגיע לכדי סכום שיש בו כדי לכסות חובותיו וגם כדי להשיא את כל צאצאיו ברווח אז גמר המקח למזל וברכה.

כאשר בישר החסיד לרבי על המופת הגדול, תבע ממנו הרבי, הרי ראית שהצלחת להעלותו עוד ועוד, מדוע עצרת בסכום הנ"ל, ולא המשכת לבקש עוד ועוד, והרי מן הראוי היה שתבקש פי כמה וכמה, כי את הכל היית מקבל, ואפילו היה מן הראוי שתבקש ממנו לוותר על אמונתו בנצרות, ובזה היית מעורר רוח טהרה על כל העולם וממילא היתה באה גאולה השלימה...

באר הפרשה - חנוכה

וחסדים גדולים דומיא דהשופר בראש השנה, דכלפנים דמי, ומהפך את מדת הדין והרוגז לרחמים ולרצון.

ובן איתא ב'בעל הטורים' (פר' תרומה) 'ואין בפרשת המנורה אות סמ"ך (המורה על השמן), לומר, במקום נר אין שמן ואין מזיק', ע"כ. אמור מעתה, אם נרות חנוכה הם מעין נרות המנורה במקדש, אם כן אף במקום נרות חנוכה 'אין שמן ואין מזיק'.

ובן רמזו צדיקים בכתוב (תהלים קיח א) 'מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה', דהנה 'מרחב' עולה

ובן אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שפת אמת חנוכה תרל"א), שלכן תיקנו לברך שעשה נסים לרואה נר חנוכה, כי הארת הנסים מתעוררת ע"י הנרות.

עוד מצינו, מהרה"ק רבי חיים פאלאנזי זי"ע (רפואה וחיים אות עא) שבשעת הדלקת נרות חנוכה נעשית 'עת רצון' במרומים, ומדת הדין מתבטלת ומתעוררת מדת הרחמים. ומביא בשם הוזה"ק, שהדלקת נרות המנורה בבית המקדש הייתה מעוררת מדת הרחמים בעולם דומיא דתקיעת שופר של ראש השנה, והבי נמי מעוררת הדלקת נרות חנוכה (ששורשה ממנורת המקדש) רחמים

כיו"ב לדין, הנה ימי החנוכה הם מקשה אחת של ניסים, כל נעצור בהסתפקות בישועה קטנה, לך בכוחך - עד כדי 'ערכתני נר למשיחי' בישועה השלימה, הרי זה כוחו של נר חנוכה, מדוע תעצור בקטנות.

והרי ידוע מאמר העולם לרמזו בלשון הגמרא (ב"ק טז). 'חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה', כי אין 'פגיעה' אלא לשון תפילה (ברכות כו:) ואלו ש'פוגעים' ומתפללים אל ה' רק בשעת ה'רעה' אינם אלא חרש שוטה וקטן... לעומתם ה'פיקח' החכם והנבון מבין להתפלל גם בעוד שהאור מאיר, למען ייטב עוד יותר. הא למדת כי שוטה נחשב מי שמתפלל רק עד שנושע מעט, אז עומד מתפילתו. ואולי לכן, בימי החנוכה מדליקים ב'שמן' הרומז לחכמה - לומר לנו מעתה היו נא חכמים, ותבקשו מהבורא בתפילותיכם אף כאשר יוטב מעט, המשיכו לבקש עוד הטבה ועוד הטבה, לא להפסיק עדי נושע בתשועת עולמים.

מין הבאר

והנה איתא בגמ' (ע"ז יח.) שאחות אשתו של רבי מאיר היתה בבית האסורים, עיי"ש כל המעשה, והלך רבי מאיר לשחד את השומר, ואמר לו שאם יתפסוהו יאמר אלקא דמאיר ענני וינצל, והקשה מהרש"א (חא"ג יח:) איך ייחד רבי מאיר את שמו של הקב"ה על עצמו, שאמר 'אלקא דמאיר' והלא אמרו חז"ל (בר"ר צד ה) 'אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם', ומתרץ בתירוץ השני, שלא היתה כוונתו על עצמו, אלא 'שאמר אלקא דמאיר לנו במלכות יון הקודמת, בנס הנרות של חנוכה', ונמצא, שכשאנו מבקשים תמיד 'אלקא דמאיר ענני' (והיא 'סגולה' נודעת רבות בשנים) כוונתנו לעורר את נס הנרות של חנוכה, שמכוחם ניוושע גם בשאר ימות השנה, ומעתה הגע עצמך כמה רב חילם להמשיך את הישועה בימי החנוכה עצמו.

סד. ורמזו כן בפסוק (תהלים קכד ז) 'הפח נשבר ואנחנו נמלטנו' דקאי על נרות חנוכה, כאשר תשבור ותחצה את הגימטריא של 'פח' יעלה למנין מ"ד, כמנין הנרות שמדליקים בחנוכה (ל"ו נרות ועוד שמונה שמשים). ואחרים רמזו בתיבת 'פח', שכשם שבנ"י מדליקים למטה, כך כביכול הקב"ה מדליק למעלה, וביחד עולה מספר הנרות פ"ח [כעין זה איתא בקדושת לוי (דרושים לחנוכה ד"ה בחנוכה), והוסיף, כי ר"ת של להדליק נר חנוכה הוא כמניין פ"ח]. בין כך ובין כך, ע"י הנרות זוכים להצלה של 'ואנחנו נמלטנו' - להינצל מכל פגע רע ושאר פורענויות המתרגשות ובאות לעולם.

סה. וב'בני יששכר' (מאמרי חודש כסלו-טבת מאמר ד אות סה) כתב, שהגם בדרך כלל סגורים שערי גן עדן בשעות הלילה, אך מדברי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (מדרש פינחס א) משמע, שבשעת הדלקת נרות חנוכה תרעין פתיחין אף לעת ערב.

סו. בספר 'שיח הפרשה' (פרשת תרומה) להחסידי הישיש רבי חיים יצחק שוויריך ז"ל מביא, שנהגו בבית זקינו הרה"צ רבי שלמה אלטר זצ"ל (נכדו של החידושי הרי"ם) להדליק נר כל פעם שהיו זקוקים לאיזו ישועה, כגון כשהיה חולה בתוך ביתו או יולדת ואפילו כאשר שרר מזג אויר קשה היו מדליקים נר לישועה, וכנראה ראה שכך נהגו בבית אבותיו, והוא לא פירש טעמא דמילתא, אך לפי דברי ה'בעל הטורים' (שהובא בפנים) אתי שפיר, שעל ידי הדלקת הנר דוחים ומבטלים כל הקליפות והמשטינים.

חיי - כמו"ש (משלי טו טו) 'באור פני מלך חיים', שעל ידי אור הנרות זוכים לחיים טובים וארוכים. ובשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שסגולת ימי הנוכה היא אריכות ימים ושנים, שהרי קבעום חז"ל (שבת כא:) להלל והודאה, והרי 'לא המתים יהללו י-ה' (תהלים קטו ז), נמצא שהמהלל את ה' יזכה לאורך ימים ושנות חיים (שש"ק ח"ב אות קנב).

ועוד רמז נתנו מלשון חז"ל (שבת כב.) 'שתהא נר חנוכה משמאל ומזוה מימין', הרי שיש שייכות למזוזה עם נר חנוכה, וכמו שבמזוזה כתיב (דברים יא כא) 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם, כך נמי יקויים בנר חנוכה.

ובשם הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (תורת אבות פר' וישב) שהדלקת נרות חנוכה מביאה רפואה לעולם, והעמיסו כן בנוסח התפלה (יקום פורקן) 'בריות גופא ונהורא מעליא', הרי לך שזוכים לבריאות הגוף על ידי

בגימטריא כמספר 'נר', ללמדנו שבשעה שמעלה את אור הנר בידו לצאת מכל המיצרים והרוחקים ולזכות להרחבה גדולה.

וכך רימז הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע בנוסח התפלה 'בחכמה פותח שערים', דהנה שמן זית רומז לחכמה (זוה"ק ח"ג לד.), והיינו בחכמה - בעת שמדליק את הנרות בשמן זית, פותח שערים - נפתחים כל השערים^{טו} ונשפע שפע רב מן השמים (ישמח ישראל טשורטקוב, חנוכה תרצ"א ד"ה בחכמה).

ובזכות נרות חנוכה נזכה לכל הברכות ובפרט בבני חיי ומזוני, בני - כי הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים^{טז}. כן רימזו בפסוק (תהלים קיט ט) 'במה יזכה נער את ארחו', ארחו נוטריקון אור ח', שעל ידי מצות שמונת נרות חנוכה אפשר לפעול לזכות לנער, אלו בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

טז. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע הגיד, דהנה ידוע שהסימנים בטור וש"ע ושאר ספרי המצוות יש בהם רמז וקשר לעצם המצוה (עי' ביאגרא דכלה' פרשת נשא על מצות וידוי, ועוד), ודיני חנוכה כתובים ומבוארים בש"ע או"ח מסימן תר"ע ואילך, והנה תר"ע דומה לתיבת 'תרעא' שמשמעה דלת ושער בלשון ארמי. והרמז שעל ידי הדלקת נרות חנוכה נפתחין כל שערי ברכה והצלחה, ואם אמרו (ב"ק פ:) 'ודלת הננעלת לא במהרה תפתח', ק"ו במדה טובה שהיא מרובה, שאם זכינו לתרעין פתיחין בודאי לא תהא הדלת ננעלת במהרה ונזכה לכל מיני ישועות למעלה מן הטבע. סיפר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שאחד מנכדי הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע היה דחוק לפרנסתו, ובלית ברירה יצא לחזר על הפתחים. בבואו לפני אחד הגבירים אמר לו אותו עשיר, אשאלך קושיא אחת שהנני מתקשה בה, ואם תדע ליישבה כראוי אשקול לך שכרך משלם בעין יפה. וזו היתה שאלתו, הנה אמרו חז"ל (שבת קנא:) 'אמר רב יוסף, נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני, והא קא חזינן דמיעני, אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר' - אמר רב יוסף מסורת בידינו כי צורבא מדרבנן אינו נעשה עני, והקשו על כך שהרי עינינו הרואות תלמידי חכמים עניים, ותירצו שאף על פי כן אינו מחזר על הפתחים]. וסיים הגביר את שאלתו, כיצד אתה תלמיד חכם ובנן של קדושים מחזר על הפתחים, והרי למסקנת הגמרא לא מצינו ת"ח מחזר על הפתחים. פתח הבנש"ק את פיו בחכמה, ואמר לו שאינו מפרש כראוי את דברי הגמ', אלא כך הוא ביאורם של דברים, תלמיד חכם אינו נעשה עני, ואם הינך רואה שביתו ריקם מכל ואין לו פרוטה לפרוטה הרי זה משום ש'אהדורי אפתחא לא מיהדר' - כלומר, שלא עשה את ההשתדלות המוטלת עליו לחזר על הפתחים, שאם היה עושה כן בודאי היו מרחמים עליו ונותנים לו נדבות הגונות כפי מהללו ומעמדו.

הוסיף הבית ישראל לבאר עומק הדברים, כי 'אהדורי אפתחא לא מיהדר' אין הכוונה על פתחים של מטה כי אם על פתחים של מעלה, שמי שאינו מחזר ומבקש רחמים בעת שכל פתחי שערי מעלה היו פתוחים בעתות רצון - זה האיש נשאר עני ורש. והדברים אמורים הן בגשמיות ואף גם ברוחניות - אל יהיה שוטה המאבד את שעת הכושר כששערי השמים פתוחים והוא נשאר טרוד בעסקיו ושטויותיו. ולענייננו יאמר, שבימים אלו, המביט אחר 'הדרייד"ל והפונטשעקס' (הסכיבון והסופגניות) והולך אחריהם ואינו מקיש על שערי תפילות הפתוחים לרווחה, הרי נעבעך יישאר במצבו ל"ע כי אהדורי אפתחא לא מיהדר... והמבין יבין.

סח. כן רמזו זאת בלישנא דגמ' (שבת כא:) 'מצות חנוכה נר איש וביתו', והיינו שמסגולת המצווה שיהיה אכן 'איש וביתו' - שיהיה לו 'בית' ובני בית...

אור הנרות של מצוה, ועוד כי 'להרליק נר הנוכה' עולה בנימטריא כמניין 'מלך רופא נאמן' (518) ט.

מזוני רויחי - כמו שרמו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בפסוק (משלי ג טז) 'אורך ימים בימינה, בשמאלה עישר וכבוד', דשמאל רומז על נר הנוכה שמדליק בצד שמאל שבדלת, ואז נשפע עושר וכבוד לרוב (שפתי צדיק הנוכה אות ג).³ ועוד, כי אם אמרו (ביצה לב:): 'כל המצפה על שלהן אחרים עולם חשך בעדו', נמצא, שבכדי שיאיר

ט. כתב הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע בספרו 'שער יששכר' (ימי אורה יד) שימי חנוכה מסוגלים לרפואה אחר שהם ממדת הוד, ומבואר בסידור האר"י ש'בורא רפואות' הוא בחינת הוד עי"ש, ולכן אפשר לפעול רפואות וישועות בימים אלו. ואחרים רמזו במה שאמרו (ב"ק פה.) 'מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות', שעל ידי סעודות רשות הללו בשירות והודאות זוכים לרפואה ברוחניות ובגשמיות.

סיפר בעל המעשה מתושבי קוממיות ת"ו, שיום אחד התעורר משנתו והנה ראייתו אינה צלולה והוא רואה את הכל כפול ומטושטש, מיד הלך לדרוש ברופאים ומומחים שימצאו מזור למכאובו, אך לאחר בדיקות קצרות וארוכות נאלצו כולם להשיב פניו ריקם, כי לא היה בידם לרפא אותו בדרך הטבע.

הימים היו ימי חנוכה, ובעת הדלקת הנרות שפך דמעות כמים לפני הבורא שירפאהו בתוך שאר חולי ישראל ויזכה לראות כאחד האדם, ובכל אותו הזמן לא הסיר עיניו מהביט בנרות הקדושים, ואכן תפילתו התקבלה, וראייתו החלה להשתפר עד שנתרפא לגמרי למול עיניהם המשתאות של הרופאים והמומחים. והאמת שאין זה פלא כלל, כי הימים הם ימי ניסים והנהגת הבריאה היא למעלה מדרך הטבע, לכן בקל אפשר לפעול ישועות ונפלאות. ע. וכתב שם שלכן נקרא 'חנוכה געלט' (מעות חנוכה), כי אז הוא זמן שפע העשירות.

וכן פירש הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע בלישנא דגמ' (שבת קנא:): 'אמר רב יוסף, נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני, והא קא חזינן דמיעני, אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר' [ובפשטו הכוונה, שאף אם יהא ת"ח עני אך לא יחזר על הפתחים], שאם הוא עני סימן הוא שלא חזר והידר בנר חנוכה שמצוותה על פתח הבית משמאל הרומז לעשירות (הובא בלקוטי אהבת ישראל).

עא. כן אמר הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע דמהלשון שאנו אומרים 'אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם', נראה ש'לראותם' הוא כמין השתמשות (אלא שבא לומר שהשתמשות זו מותרת), ומה השתמשות היא זו... אלא ביאורו, כמו רופאי הנפשות שמביטים בעינו של אדם ומשם יבינו מהותו ומצבו של החולה גם דרכי רפואתו יבינו מההבטה בעיניו, והכי נמי על ידי ההבטה 'באישון עינו' על הנרות חנוכה, אפשר לו לזכות לרפואת הנפש והנשמה על ידי שישאב אל תוכו מקדושת הנרות.

סיפר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע, שפעם הזכירו לפני הרה"ק בעל ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע איש שהיה שקוע במרה שחורה ובעצבות, והורה לו הרה"ק מאפטא שיביט ויסתכל בנרות חנוכה, ואכן אחר שעשה כן יצא הלה מכל מיצריו (הובא בבית ישראל לחנוכה ד"ה שמעת).

הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (נר ד' ד"ה רק בעיניך תביט) אמר ש'אלא לראותם בלבד' קאי על הסתכלויות אסורות - שיש להם תיקון בנר חנוכה. והרחיב בזה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (חנוכה עמ' פה) וז"ל, ויש לומר שענין זה מרומז באומרו (תהילים ל ו) 'כי רגע באפו', ואיתא בספ"ה ק באפו בגימטריא חנוכה, שהרי לתקן הפגמים היא עבודה קשה, אבל כח התיקון של חנוכה שרק בעיניך תביט הוא בבחי' כי רגע באפו, שכאשר יהודי מביט בנרות חנוכה יכול לתקן ברגע אחד. 'רק בעיניך תביט ושלומת רשעים תראה' (תהילים צא ח), כשרק מביט בעיניו מיד ושלומת רשעים תראה - שמתקן ומשלים אותם עיניינים בהם הוא רשע וכו'. על ידי שיהודי מברך על נרות חנוכה ומביט עליהם ומקבל על עצמו מאי דהוי הוי ומכאן ואילך לא ישוב לכסלה מועיל לו הכח של חנוכה לתקן את הכל ברגע אחד. עכ"ל.

עב. מעשה נורא שמעתי מאחד שהיה באותו מעמד נשגב, פעם אחת שהה הרה"ק מריבניץ זי"ע בימות החנוכה בלאס אנדזשעלעס (לוס אנדז'לוס), בין הבאים לחזות בעבודת הקודש של 'הדלקת הנרות' הגיע איש יהודי שהביא עמו 'תינוק' אחוז בידיו, והיה ניכר דאגה ואנחה על פני האיש, ומעשה שהיה כך היה, תינוק זה נולד לו לפני כמה

מעוררים את הניסים שהיו בימים ההם לבוא עלינו שוב בזמן הזה - בכל שנה ושנה מחדש^ע.

והנה, אמירת 'הלל' בימים אלו היא חיוב מדברי קבלה, וכמו שאמרו (פסחים ק"ו) 'הלל זה מי אמרו - נביאים שביניהן תקנו להן לישראל, שיהו אומרין אותן

הודו לה' כי טוב - ועי' נוכה ל'כי לעולם חסדו' ידועים דברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (הנוכה ליקושים ד"ה קבעום) בלשון הגמרא (שבת כא): 'לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה' ע"י שלא אמרו קבעום להלל ולהודאה, אלא בהלל והודאה, כי היו"ט עצמו נעשה ונקבע ע"י ההלל וההודאה^ע, ורק על ידם

חדשים קודם זמנו, על כן הניחוהו ב'אינקובטור', והנה, מדרכי הרפואה להניח מנורה המאירה באור חזק וחם בכדי לחמם את הוולד, אך חשש סכנה יש בדבר שמא האור הגדול יסמא את עיניו, על כן מניחים רטייה לכסות את העיניים לבל ינזקו, אכן מאת ה' היתה זאת שנפל 'הכיסוי' ונתעווור התינוק בשתי העיניים רח"ל.

כאשר הבחין בו הרה"ק הבין כי הוא בצרה גדולה ושאל עליו, וסיפרו לו מה שאירע לו ל"ע, מיד החל הרה"ק להביט בחזקה בנרות ואח"כ הביט בעיניים יוקדות על התינוק, וחזר הדבר ונשנה כשהוא מביט בנרות ובתינוק וחוזר חלילה, עד שלאחר עשרים דקות הכריז הרה"ק, הודו לה', התינוק כבר רואה בעינו הימנית, שוב המשיך בעבודתו הקדושה, כשהוא מביט בנרות ובעיני התינוק חליפות, עד שאמר עתה עדיין אינו רואה בעין השמאלית אבל בעזהשי"ת יראה בה בעתיד. ומסיים אותו עד ראייה לנס המופלא שהתחולל ברוב עם, כי לאחר עשרים שנה קיבל הזמנה לחתונה של אותו 'תינוק' (וכן קבלו גם שאר הנוכחים באותו מעמד) להודות ולהלל על שרואה כאחד האדם.

פשיטא שאין לנו שייכות למדרגות הנשגבות של הרה"ק מריבניץ, אך ללמדנו על גודל הניסים והנפלאות הנעשים על ידי ההבטה בנרות חנוכה, ועל כוחם הגדול להאיר כל 'מחשכים', לפקוח עיניים עוורות כל אחד ואחד בשלו, ולסלק כל עקמימות שבעין...

עג. מתאמרא בשם הגה"ק החיד"א על הפסוק (משלי כז כא) 'מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו', דהיינו דכמו שכלי המצרף מברר את ב'כסף' מתוך הפסולת המעורב בו, כן ה'כור' מטהר ומנקה את הזהב מפסולתו, כך ממש, האיש המודה, מהלל ומשבח לבוראו נטהר עי"ז מכל הפסולת, ונעשה נקי זך ומצוחצח.

כך אומרים בשם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע על הפסוק (תהלים קו מז) 'להשתבח בתהילתך' דלא אומרים לשבח בתהילתך, דמי שמשבח את השי"ת הרי הוא בעצמו משתבח ונהיה משובח יותר, ונמצא שהוא משתבח בתהילתך היינו כשמהלל את השי"ת.

עד. וכך פירשו בעלי הרמז בלישנא דגמ' (שבת כא): 'קבעום בהלל ובהודאה', עפ"י ביאורם של האחרונים בעניין 'קביעת עיתים לתורה', שהוא על דרך שמצינו בגמ' (ר"ה כו): קבען פלניא, והוא מלשון גזל, (כדכתיב מלאכי ג ח,

'היקבע אדם אלוקים'), וכלומר שאף מי שטרוד ביותר בעסקיו צריך לגזול מסדר יומו ולייחד זמן ועת ללימוד התורה (עי' בשע"ת סי' קנו סק"ב בשם בעל ההפלאה), וע"ד זה ייאמר, שהרי הקב"ה מנהיג את עולם הזה בדרך הטבע, ואין כאן המקום לניסים ולהנהגה מעל הטבע, אלא קבעום וגזלו' חלק מעולם העליון והמשיכו לעוה"ז על ידי הלל והודאה...

עה. איתא מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (כסלו-טבת מאמר ד אות קלט) שקיבל מרבותיו לפרש הפסוק (תהלים יח, ד) 'מהולל אקרא ה' ומן אויבי אוושע', כי המשכיל אינו מבקש בקשותיו מאת השי"ת דרך בקשה אלא דרך שבח, כגון אם יש לו חולה בתוך ביתו רח"ל לא יבקש על הרפואה, אלא יודה לה' וישבח שהוא רופא חולים, ועי"ז תיעשה בקשתו ממילא, והיינו דכתיב מהולל אקרא ה' - בדרך הלול ושבח אקרא להקב"ה, ולא דרך בקשה, אז מיד ומן אויבי אוושע. ובזה מפרש מדיליה מאי דכתיב (תהלים קיח כא) 'אודך כי עניתני ותהי לי לישועה', דהכי קאמר 'אודך כי (פירושו, כאשר) עניתני', כלומר בעודי בעניי אודה לך הקב"ה, ותיכף ותהי לי לישועה' גם בלי הבקשה.

וטעמא דמילתא, כי המתפלל ומבקש שיעשה הקב"ה עמו אזי בודקים את מעשיו אם הוא זכאי וראוי לכך, ולכן אפשר שח"ו לא תיענה בקשתו, אך בשעת הודאה שהוא משבח לה' אין כל מקטרג ומשטין, כי בשמים רוצים לשמוע שבחו של מקום, על כן המשכיל מתפלל אל הקב"ה מתוך הודאה ותפלה כזו ודאי עולה עד לשמי השמים ועוברת כל המחיצות המבדילות בלי שום מפריעים ומשטינים, וממילא מובטח לו שתפילתו תתקבל.

וכבר מילתנו אמורה רבות, כי על ידי שאדם אוחו בפלך ההודאה הוא ממשיך על עצמו עוד ניסים ונפלאות, ואף תפילתו נשמעת, וביסוד זה ביארו מעלת יום 'זאת חנוכה' אשר ניתן לפעול בו ישועות ללא גבול ומידה, כי אחר שבעת ימי הודאה אכן נקל הוא לפעול גדולות ונצורות בתפילתו...

על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהן^ע, ולבשננאלין אומרים אותו על גאולתן^ע, יש מהראשונים שסוברים דיש חיוב מן התורה לומר הלל בחנוכה, ראה בביאורו של הגאון ירוחם פישל פערלא זצ"ל ל'ספר המצוות - לרס"ג' (מצוות עשה ג-ס, עמוד רנח ד"ה וראיתי) שהאריך מאד בדבריהם, ובתוך דבריו כותב קריאת ההלל כבר אמרו בפירוש שהיא מדאורייתא, על כן צריך כל איש לאזור כגבר חלציו, לקיים מצוה זו בשלימות מתוך שמחה וחדוה^ע, ואף שאומרה שמונת ימים בזה אחר זה יתחדש לאומרה בכל יום בהתחדשות והתלהבות כראוי וכנכון לעומד ומהלל לבוראו על ניסיו ונפלאותיו.

את חשיבות אמירת הלל בימי חנוכה אפשר ללמוד ממה שהעלה הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל להלכה בהגהות 'חכמת שלמה' (או"ח סימן תרפ"ג), בענין יהודי שהיה אסור בבית האסורים של גויים בימי חנוכה, ונתנו לו ברירה לעשות רק מצוה אחת - להדליק נרות חנוכה או להתפלל שחרית בציבור בהלל והודאה, מה עדיף, כמו כן, מה יעשה, המהלך בדרך ובשעת הדלקת הנרות הגיע למקום שיש שם נרות חנוכה עבורו, אבל אם יתעכב להדליק הנרות לא יוכל להגיע למחר למקום שמתפללים שם, ומסיק דתפלה [בציבור] בהלל והודאה עדיף, והיינו כי עיקר הימים נתקנו להלל והודאה^ע.

עו. בביאור הלשון 'על כל צרה וצרה שלא תבוא עליהן' פירש רש"י (ד"ה ועל כל צרה) לישנא מעליא הוא דנקט, כלומר שאם חס ושלום תבוא צרה עליהן ויושעו ממנה אומרים אותו על גאולתן. אכן ה'בן יהודע' כתב, ועוד נ"ל נקיט כן, לומר שתיקנו לאומרו על כל פרק ופרק, וכווננו בזה שתהיה בו תועלת באמירתו גם כן בעבור על כל צרה שתהיה נגזרת בעולם שלא תבוא עליהם שיגאלו ממנה בשביל ההלל, כי זכות זה של אמירת ההלל דוחה הצרה מעליהם וגם אם מוכרח שתבוא עליהם יהיו נגאלים ממנה תיכף. עכ"ל.

נפלאות אמרו במה שפסק הרמ"א (או"ח קפז ד) 'ואומרים על הנסים בחנוכה ובפורים קודם 'ועל הכל', ואם לא אמרו אין מחזירין אותו, ומכל מקום יוכל לאומרו בתוך שאר 'הרחמן', ויאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', והכי נהוג, ולכאורה יש להקשות שהנה 'חוטא נשכר', מי שלא אמר על הנסים זוכה להתפלל שהרחמן הוא יעשה לנו ניסים, ואילו זה שקיים את תקנת חז"ל ואמר 'על הנסים' אינו זוכה לבקש לזכות לניסים, ומדוע יגרע חלקו... אלא, כי המודה ומהלל לה' בזמנו אינו צריך לבקש על הנסים... כי ההודאה תמשיך עליו את כל הטוב והחסד, ורק מי ששכח ולא הודה הוא הנצרך לבקשת רחמים...

עז. פעם נכנס הגאון רבי דוב בעריש וויידנפלד גאב"ד טשעבין זצ"ל אל בית המדרש בימי החנוכה, ובטרם תפילת שחרית אמר למתפללים, שיש לכוון באמירת הלל בחנוכה יותר מבראש חודש, לאומרו בנעימה מתוך שמחת הלב, כי בחנוכה יש חיוב מדברי קבלה לאומרו ואילו בר"ח אינו כי אם מדרבנן משום מנהג אבותינו בידינו (עי' תענית כח:). ואכן במקור הדין לאמירת 'הלל' בחנוכה במסכת סופרים (פ"כ ה"ט) איתא וצריך לקרותה בנעימה, משמע שעיקר התקנה נקבעה לאומרה בנעימה ובזמרה.

בימי הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע נכנס 'דיבוק' בתוך גופו של אדם והלה סבל ממנו רבות, הביאו את החולה אל הרה"ק מצאנו שיושיעו, ויוציא ממנו את נשמת הדיבוק, אותם ימים ימי חנוכה היו, הורה להם הרה"ק מצאנו שכאשר יאמר למחר את ההלל בבית המדרש יכניסו את החולה לשם, ואכן, תיכף בכניסתו לביהמ"ד יצא הדיבוק דרך החלון. והגם שאין לנו עסק בנסתרות, אולם עלינו ללמוד מכאן, שעל ידי אמירת ההלל כדבעי אפשר לצחצח את הנפש מכל מרעין בישין שנדבקו בנשמותינו הטהורות, שגם הם בתורת 'דיבוקים' נינהו, אמן כן יהי רצון.

עח. הנה לא תקנו חז"ל הזכרת חנוכה בברכת 'מעין שלוש', ללמדנו כי אי אפשר להודות 'בקיצור' או רק 'מעין' (דוגמת מעין שלש שהיא קיצור ומעין ברכת המזון), אלא צריך להרבות בהודאה. וכמו שידוע על הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שכשרצה להודות לאי מי על טוב שגמל עמו, היה מחזר אחריו להודות לו בעצמו, ולשאלת מקורביו הרי לדברים רבים ממנה הרבי שלוחים, אף בזה ימנה הרבי שליח ולא יצטרך לטרוח כ"כ, נענה הרה"ק ואמר הנה מצינו כי אף ב'חזרת הש"ץ' יש 'מודים דרבנן' שהציבור אומרים בעצמם (ואינם 'שומעים' מהש"ץ את ה'מודים' שלו), כי מודים - על האדם להודות בעצמו ולא ע"י שלוחים (עי' א"ר קכז א).

ובדרך זה ביארו עוד מנהג ישראל שכל אחד ואחד מבני הבית מדליק כ'מהדרין מן המהדרין', אף שמעיקר הדין סגי ב'נר איש וביתו', ולכאורה מאי שנא משאר מצוות שאחד מוציא את כולם. אלא כי 'הנרות הללו' אנו מדליקין על הנסים וכו' כדי להודות ולהלל לשמך הגדול, וכלשון הרמב"ם (הל' חנוכה ג ג), 'ומדליקין בהן הנרות בערב על

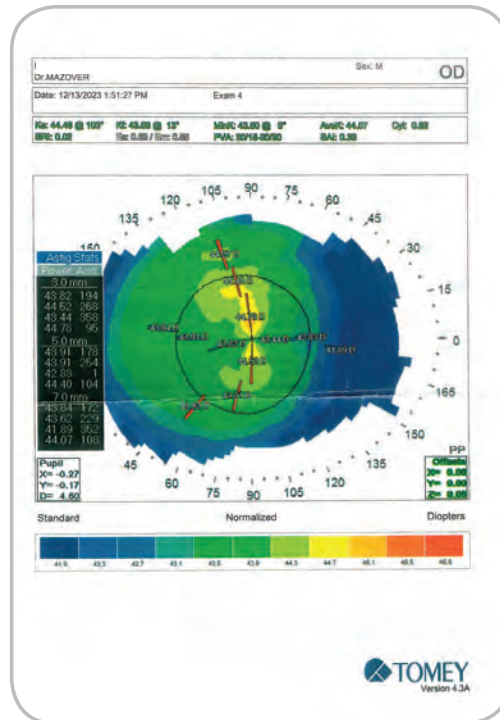
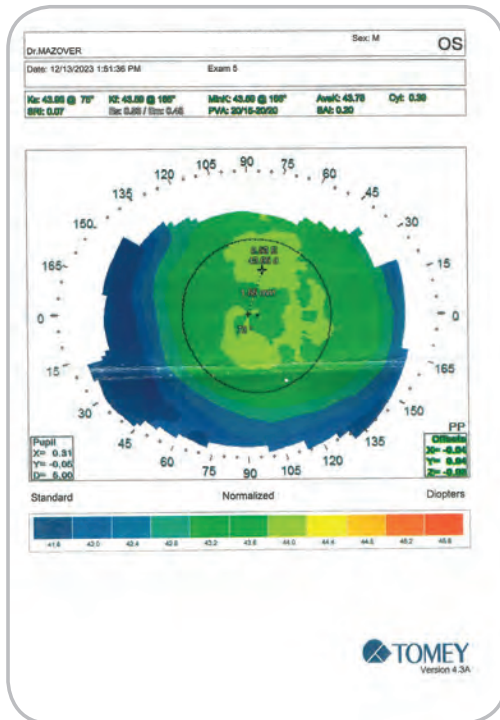
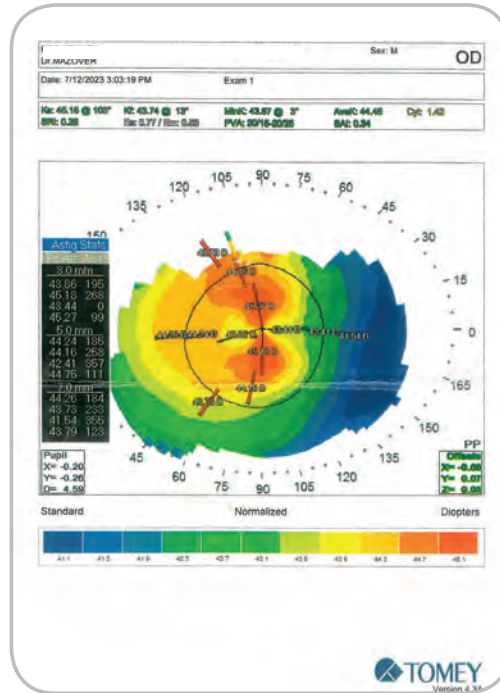
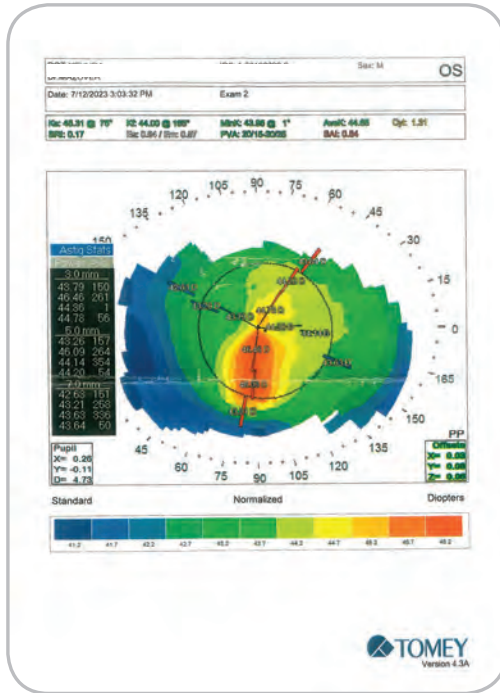
יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו ועשה להם ניסים בימים ההם בזמן הזה בן יעשה עמנו ניסים ונפלאות עד אין חקר בשפע רב וגדול, ובזכות אבי"ר.

מתתיהו כה"ג ובניו אראנו נפלאות ובאורך נראה אור, 'אור חדש על ציון תאיר ונוכה כולנו יחד מהרה לאורו' אבי"ר.

פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס', וממילא חובת גברא היא על כל אחד, ואין די בהודאה על ידי בעל הבית בלבד...

והנה איתא (שו"ע תרעג ס"א ובהג"ה) 'כל השמנים כשרים לנר חנוכה וכו', ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר, ואפשר לבאר הרמז בדבר, בהקדם מה שאמר הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע שהנה אנו אומרים (בתפילת נשמת) 'שכן חובת כל היצורים, וראשי התיבות הם 'שכחה', שכן זה דרך הבריות לשכוח מחובתם להודות ולהלל... ומהאי טעמא מחזורים אחר 'שמן זית' שסגולתו הוא להרבות את ה'זכרון' (כדאיתא בהוריות יג:), ולמנוע את השכחה מאותו חובת כל היצורים להודות ולהלל...

(צבע אדום ואורנג' (כתום) מראה על קרע, ושאר הצבעים מראים על שלמות העין).
ראה סיפור מצורף בעמ' הבא

וז"ל מכתב שנתקבל לידינו.

בתקופה שלפני חנוכה תשפ"ד הייתי אצל רופא עינים, והוא מצא שיש בעיני מחלת 'קרטוקונוס', והיא עיוות בראיה, ומדרך מחלה זו, או שנשארת באותו מצב ואז אין כלל מה לעשות לזה, או שהיא מחמירה ואז מנתחים את החולה, ואם לא מטפלים בזה, הרי המצב מחמיר עד כדי עוורון רח"ל.

ויהי בימי חנוכה תשפ"ד, מימי ילדותי שמעתי שההבטה בנרות חנוכה היא סגולה נפלאה לעיניים, ואכן לא עשיתי מאומה, רק עמדתי והבטתי בנרות הקדושות של חנוכה, ואפילו לא חשבתי על המחלה בעת עמידתי שמה, רק עמדתי והבטתי בנרות מתוך ידיעה שזה סגולה לעיניים, ולא עשיתי מאומה יותר מזה.

והנה ביום רביעי נר ו' דחנוכה היה לי תור אצל הרופא, לבדיקה נוספת, ולמרבה הפלא אמר הרופא, **אירע כאן משהו שלא ראיתי בכל ימי חיי, אין שום זכר למחלה, וכמו שהזכרתי בתחילת המכתב כי מטבע העולם, הרי המחלה הזאת נשארת באותו מצב או מחמירה, אבל שתיעלם כליל לא שמענו.** וראינו בעינינו 'נס חנוכה', כאשר הרופא מראה לנו את הבדיקות שמלפני חנוכה ולעומתם את הבדיקות של זאת חנוכה... (כמובן שהוא לא מהיהודים החרדים על כן הוא ניסה לנער מעליו את ה'רגש', ואילו אנו ידענו שהוא נס ממש), מצורף כאן צילומי הבדיקות, למען תחזינה עיניכם בניסי ה' ונפלאות הבורא.

(ראה מסמכים מצורפים בעמ' הקודם)